

Rare Book Dept.

No. Q. 405.106

The Public Library of the City of Boston.

An Early Book on Witches, with Woodcuts.

708 MOLITORIS (Ulricum) De lanis et pbitonicis mulieribus Teutonice vmbolden vel beren. Gothic letter, long lines, 7 curious full-page woodcuts ILLUSTRATIVE OF DIABOLICAL WITCH TRANSACTIONS; sine nota [Argent. M. Flach, circa 1500]—PERUSINI (Mat.) Artis Memoratiue: Tractatus vtilissimus: cum nonnullis Plinij et Gordani documentis, ROMAN LETTER, long lines, Schott's device beneath the colophon. Argent., Martino Schotto, 1498; together in 1 vol., sm. 4to, one blank leaf of the first named wanting, green morocco, extra, gold line borders, Strasbourg, 1498, etc.

gilt edges, FINE COPIES. The inscription on the title of the 'Memory' tract, but plainly referring to the 'Witch' tract, as authoritative. "LIB. RARVS. Sunt hec prime figura et imagines de sagis et diabolo impressæ sunt. Nam ante hunc librū diabolus nunquā in effigie uti hic apparuit." The statement may be open to contradiction, apart from which a very special interest cannot be denied the book. It is dedicated to Sigismund, Archduke of Austria, and is written in the form of a dialogue between that Prince and the author. The text of this edition is said to be more complete than those with the printer's name. Such chapters as this favour the supposition: "An dyabol' possit in forma hois cū hmōi m' ierib' incubando et misceri et ex huius modi coitu possint pueri nasci." One illustrates the many 'Incubus' passages; another delineates two witches contributing to a cauldron after the manner of the Macbeth scene: one holding a chicken, the other a serpent. Some are fantastic beyond description, and without exception, the execution is archaic.

The British Museum copy is the only one known to Copinger in the European libraries. There is not one in the Spencer-Rylands library, nor has one been recently sold at auction in this country. The Inglis copy was not the same issue.

The Perusini, not being known to Hain, I append collation: 1a Artis memoratiue Matheo || li Perusini medicine Docto || ris prestantissimi: Tractatus vtilissimus: cum nonul || lis Plinij et Gordani documentis. 1b blank. 2a Tractatus clarissimi phi || losophi et Medici Matheoli Perusini: de Me || moria augenda per regulas et medicinas. || Præfatio. 2a line 29, Capitulum primum de || artificio Memorie augende per regulas et || documenta. 6a Explicit tractatus de memoria. D. Ma || theoli Perusini / medicine doctoris fa || mosissimi edit' in Italia. Impressum a || Martino Schotto / ciue Argen: quar || to ydus Octobris Anno Christi. M. cccc. Lxxx. octauo. 6b Plinius libro. xxvij. cap'o. iij. ad finem. || 7a Documentum aliud pro memoria. || 7b Verses, closing Quod iuuat; eternum quod cruciabit erit. Sigs I.-VII. (all but last 2 ll. numbered), no folio numerals or catchwords, 33 lines to a page.

LIBRO LIBER

*Le livre d'après ma devise
Au livre doit souvent le jour,
Qu'il soit né génie ou sottise
Il peut être père à son tour.*

*Athée ou croyant à sa guise,
Sans souci du contre ou du pour
Il crée ou tue, élève ou brise,
Et sème la haine ou l'amour.*

*À sa voix, l'homme est lâche ou brave,
Il le rend libre ou bien esclave,
Et l'instruit à vivre et mourir*

*Enfin Science, Art, Industrie,
Famille, Humanité, Patrie
Liront en lui leur avenir !*

Alfred Biatz

1871 10 12 187

By order

Jan 11 1876. Wants lost blank

[Itinerary of Black c. 1870]

ch

with

**De laniis et phito
nicis mulieribus**

Leittonice vnholden vel hepen

c

Josiah H. Benton Fd.
Feb. 27, 1939
BB

Tractatus ad illustrissi

mum principem dñm Sigismundū. archiducem austrie. Stirie carinthie &c. de langis et phitonicis mulieribus per Ulricum molitoris de constantia. studij papiensis. decretorum doctorem et curie constantien. causarū patronū. ad honorem eiusdem principis ac sub sue celsitudinis emendatione scriptus

Epistola

Excellentissime pnceps

et dñe. dñe archidux colendissime. hūilis vlrice⁹ molitoris de constantia doctor. tue celsitudinis se se inobsequiū offert. Cū itaqz in prioribus annis pestis quarūdam laniarū et incantatricū. terras tue excellentie. inuasisse diceret Itaqz eum nonnullae tuo sub imperio mulieres d' huiusmodi heresi suspecte capte forent. apudqz torturam interrogate. varia responderent. vñd tuis consulibus. varia. ea de re inter se opinantibus vno quippe in illam. altero nempe in aliam partem declinante tandem apud tuam clemētiam mei memoria incidit. Itaqz pro insita tua aueritate: veritatem cognoscendi. per tue dignationis cōsules demandatū suscepi. vt quid ego in ea re sentirem. id tua excellentie. stili officō designare non omitterem. Verum quāuis istuc laboriosū et periculosū sit. laboriosū quidem mihi in alijs occupato. et victum querere curanti. Periculosū autem propter inuidos et detractores: qui cuncta que nequeūt imitari nō tñ cessant calumniari: et que ipi sua inertia experiri non poterunt: venenoso dente veluti seteger hircus. lacerare nō omitunt. Quāuis insuper ista materia preclaros etiā doctores in dubiū aduocauerit Attē dignum existimaui quia p tua excellentia corpusculi mei mēbra tuis obsequijs obtines. te uincta eius etiā si que sunt animi vires possideas vt dum ceterioris hominis ptes sese ad tua deuocent obsequia. debilis quoqz et rudis intellectus meus ad tue celsitudinis gl'iam

a ij

non dormitet Opus itaq; presens sub tua tuorumq; sapiē-
tissimorum consulum correctione: presertim clarissimi. vi-
ri cunradi sturtzel vtriusq; iuris doctoris ac tue precellētie
maximi sēcretarij. cuius quippe correctioni hunc tractatus
specialius submissi. Quoniā eundem priscis temporibus in-
preceptorem et magistri locum habui Eloquentie etiam ele-
menta iurisq; sententias adhuc iuuenis suxi. hodieq; sūge-
re desiderem. vt sic aggressus sum. Etem cum apud priscos
oratores dyalogus plerumq; aliquid iocundioris delecta-
tionis afferri extimatum est. idcirco presenti in tractatu per
viam dyalogi imo trilogi procedere decreui: Uerum quia
multa ea de re disputatione digna cum prouido et prestan-
ti viro Cunrado schatz huius inclite ciuitatis mee constan-
tiē. plurium annoz pretoze. et magistratum gerente viro
vtriq; spectatoz facūdia florēte recēsui. q̄ tanq; pretoz hmōi
ml'iez p̄fessiones didicit Itaq; ip̄m p̄ntem dyalogū seu try-
logū sub tuo excellētissimo ip̄iusq; cunradi et meo nomib⁹
exp̄dire arbitrat⁹ sum. idcirco sub benignitatis venia. ad
materiā accedēs Quasdā q̄stiones p̄ clauī hui⁹ materie dic-
sciendas premisi

Capitula presentis tractatus

Primo vtrū ex facto laniarū z incātriciū ac cōopatōe de-
monū possint puocari grādies z pruine ac pluuiē i lesiōez tre

Secūdo vtrū laniē z incātrices possint adiutorio dyaboli
hominibus et infantibus nocere ac morbos eisdem inferre
eosdemq; debilitare

Tercio vtrū possint hoīem etiam cōiugali instatu consti-
tutū ad coeundū inficere et impotentem reddere

Quarto vtrum possint hoīm ymagines et facies eorū in
alias formas immutare

Quinto vtrū incātrices z laniē possint sup baculū vnctū
vl' sup lupū seu aliud animal eq̄tare z ad sui p̄uinij ludum de
loco ad locum traduci vbi bibant et cōmedant ac mutuo se
cognoscant atq; delectentur

¶ Sexto vtrum cum talibus ⁊ maleficis mulieribus possit dyabolus incubando in forma hominis cōmisceri

¶ Septimo vtrū ex tali coitu sit possibile generari filios

¶ Octavo vtrum incantatrices et phitonice mulieres adiutorio de monū possint secreta scire et consilia principum reuelare. ac futuros euentus predicere

¶ Nonno vtrū iusto iudicio possint tales malefice ⁊ scelerate mulieres comburi vel alijs supplicijs affici

Exorditur itaqz clementissimus
archidux Sigismundus aultrie

✍ Sigmundus fidelis nobisqz dilecte doctor Ulricce qm̄ singulari fauore ob tua in nos merita te prosequimur idcirco presenti de materia tecum pre ceteris disputare decreuimus ✍ Ulricus Illustrissime princeps quis

gratum sit vt pro tua in me clementia. me dignum inter disputandum fore iudicaueris attamen. ecce. adest. Lunradus schatz. pretor mee ciuitatis. vir utiqz ingenio prestans conuersationeqz argutus consodalis meus. placeat igitur eius industriam hac de re prius experiri ✍ Sigmundus

placet nam et eundem consilio maturū: conuersationeqz factum noui Idcirco quia nobis sermo de laniarū et incantaricum maleficijs habendus erit Itaqz querendum primo duxi. Vtrum ex facto laniarum possint prouocari tonitrua pluuię et grandines ✍ Lunradus Quāuis in huiusmodi difficultate que etiam doctissimos viros p̄ discussiōe

terreri solet. me inscium putem. iuxta verbum socratis. qui solitus fuit dicere. se hoc solū scire. qđ nesciret attamen. ne videar elementis principis monitis nō adquiescere. loquar pauca vt initiūdem mouendi maiora ✍ Sigmundus

Dicigit ✍ Lunradus Apud ph̄m tritum est sermo ne prouerbum. vt fama quā omēs famant. non omnino perdat. fama autem cōmunis est. qđ ipse strige tonitrus ⁊ grādines effecerint magnaqz damna segetibus ⁊ homibus in

tulerint. Ex confessione quoqz earū in tortura facta. le talia
fecisse et modū faciendi tradidisse compertū est. **Sig-**
mundus At ego nude fame non intendo. facile enim .dic/
tum. sequitur vulgus. nec confessione torturali satiabor. cū
metu tormentorū quis inducitur quādoqz ad p̄fitendū id
quod in rerum natura non est. Verum ea que oculis non cō/
sperimus. auctoritate. tum vel concludenti ratione percipe
re desideramus. nam recta disputatio. auctoritate et ratioe
concluditur. **Ulricus** profecto experientia in decidē
dis causis contemptibilis non est. cum experientia dicatur
esse rerum m̄grā. vt d̄r in c. vbi picl'm delec. li. vi. vñ tritū est
apud pplares puerbiū expto crede ruberto. **Sigmū-**
dus Ad ostendēdum igitur q̄ lanie maleficeqz mulieres
nihil sciant. me istuc mouet: videlicet. Nam si talia iste male
dicte mulieres scirent. et efficere possent. non esset opus p̄ri/
cipibus. temporibus belli clientulos. militesqz conducere. q̄
in terras hostium irruerent. agrosqz deuastarent Incendūis
domos ⁊ villas concremarent Verum satis esset. talem mu
lierem phitonicam aduocare. eidemqz saluum. conductum
addicere. et hortari quatenus super hostium terras t̄lis ma
ledicta mulier grandines fulmina et tempestates pronoca
ret. ac vt sic hostiū terrā piclitare moliretur. Eteñ quia vi
demus. q̄ ipse talia facere non possunt. etiam si vellent. ad
faciendumqz etiam si a principibus. q̄ tamen absit. inducerē
tur. vnde inferendum censeo. ipsas talia facere nō posse. Pre
terea ex fide habemus solū deū stellarū et elementorū eē gu
bernatores. qui legem pati sidera iubet. et qui iuxta Boetiū
in libro de cōsolatōe. perpetua mundum ratione gubernat.
stabilisqz manens dans cuncta moueri. quomodo igit mu
lieres lanie adiutorio demonum illū summū motorē. q̄ cer
ta ratione cuncta gubernat. in huiusmodi suo motu impedi
re et in alium motum dirigere possent. **Lunradus**
Ponderanda quidem est magni principis ratio Sed nō mi
nus ponderandum ē. illud. qd̄ Ero. capi. viij. dicit. Nā quā
uis 21 Moyses ante faciē pharaonis regis egipti multa signa

*Bonum argu
mentum*

et prodigia fecisset. nihilominus malefici talia similiter effe-
 cerunt. qui incantationibus suis aquas in sanguinem verte-
 runt. et ranas super terram produxerunt. Ecce igitur ex sacra scri-
 ptura veteris testamenti clarere. quod malefici adiutorio de-
 monum aquas turbauerunt. quia eas in sanguinem verterunt
 et agros prediaque ranis confuderunt. Item libro primo Job.
 capi. primo legitur. quod dyabolo procurante. ventus vehemens irruit a
 regione deserti. et concussit quattuor angulos domus. que cor-
 ruens oppressit liberos Job et mortui sunt. ecce quod dyabolus
 potestate sua aerem prouocauit. puerosque oppressit. dicitur etiam eodem
 libro dyabolum fulmina ignis prouocasse: Dicit enim textus
 Ignis dei cecidit de celo. et tactas oues puerosque consump-
 sit. Item Job. in apocalypsa. ca. viij. ait. Post hec vidi angelos stan-
 tes super quattuor angulos terre. tenentes quattuor ventos
 terre. ne flaret super terram. neque mare. neque in vllam arborem: et vi-
 di alterum angelum ascendentem ab ortu solis habentem signum dei
 viui. et clamauit voce magna. quattuor angelis quibus datum est
 nocere terram mari dicens. nolite nocere terre neque mari. neque
 arboribus quousque signemur seruos dei in frontibus. Sigmundus
 Doctor qui sunt illi quattuor angeli quibus Iohannes ait
 esse datum ut possint nocere terram. Ulricus Sicut dyabo-
 li. Sigmundus Appellatur ne dyabolus: angelus. Ul-
 ricus Ita. nam dyabolus ibidem et etiam alibi sepius angelus dicitur. quod
 etiam missus a deo. ut ibi dicitur glossa ordinaria. Sigmun-
 dus Forte Iohannes hec in spiritu vidit. datus nobis sue visionis
 exemplum. Cunradus dignissime princeps non oportet est ex-
 emplis. dum res ante oculos facta existit. ut audisti a malefi-
 cis coram pharaone. et a gestis Job. Si igitur hec facta fore leguntur.
 igitur etiam fieri posse. quod dubitat. Ulricus de illo
 passu in fine ex post clarius loquamur

De nocentis et morbis
 hominibus et infantibus illatis

a iiij

Sigmundus Quia de corruptione et turbatione elementorum nobis sermo est. non incompetenter querendum duximus Si. etiam hominibus et maxime infantibus morbos inferre. et adiutorio demonum eisdem nocere possunt.

Lunradus Audini a plerisque mulieribus quomodo pueris incunabulis iacētibus varie egritudines acciderunt. nunc quippe illi puero nasus apparuit curuatus nunc alteri oculus erutus. quodque maledicte mulieres quādoque comprehense asseruerunt in torruraque recognouerūt ob inuidiam parentum se talia pueris auxilio demonum irrogasse.

Sigmundus Audisti. et confessionibus talibus per metum extortis non saturabor. quid igitur aliud rationis seu auctoritatis in medium adducis.

Lunradus Jam superius pro auctoritate in li. p. Job cognouimus quod dyabolus filios eiusdem. ventum prouocando oppressit. et mortui sunt. Digneris itaque audire beatum Augustinum. xxi. li. de ciuitate dei ca. xvij. dum ait. Proorsusque scriptum est graue iugum filios Adam a die exitus de ventre matris eorum usque in diē sepulture: matrem omnium usque a deo impleri est necesse. ut ipsi paruuli per lauacrum regenerationis ab originali peccati quo solum tenebantur vinculo iam soluti multa patientes nonnulli incursus spirituum malignorum paciantur. Ecce quod Augustinus sentit pueros incursus demonum pati. Item beatus Hieronimus ad paulam de dormitione bresille in epistola ait Quid cause est. ut sepe binoli et trinoli. ac vbera materna lactantes a demonio corrumpuntur. Ecce igitur sacra scriptura et sanctorum patrum auctoritate ostensum esse dyabolum potestatem quandoque habere corrumpendi pueros et infantes eisdemque nocendi.

Sigmundus Locuti modo sumus de infantibus. quid igitur in senibus et adultis.

Lunradus Multos vidimus senes claudicantes et contractos: qui asseruerunt ex maleficio illarum maledictarum ipis istuc euenisse.

Sigmundus Quid autem sentit scriptura.

Lunradus In legenda sanctorum Simonis et Jude legitur. quō corā rege babilonie zarocht et Arphar malefici fuerunt constituti. qui ipsius regis oratores et rethores mutos et claudos atq; cecos effecerunt. ac visus et gressum eisdem denuo reddiderunt. ecce apertum testimonium. q̄ malefici nocere possunt hominibus etiam senibus. ac claudos et cecos facere et rursus eosdē sanare. **Sigmundus** Nānanq; oratores quibus huiusmodi maleficia euenerunt pagani extiterunt. et in christum non crediderunt. nec signo crucis muniti fuerunt. **Ulricus** Prudenter loqueris o inclite princeps. quoniam in eadem legenda canitur. q̄ postquā dicti oratores et rethores in christum crediderunt. et per apostolos signo crucis muniti fuerunt. dicti magi eisdem ultra nocere non poterant. quāquā magi ipsi irritati iterato eisdem nocere attētassēt. **Lunradus** Aie aye quomodo igitur poterat dyabolus nocere Job. qui eundem grauiissimo vlcere percussit. ad eoq; eundē lesit. vt in fimo iacens vix suspirare potuerit. vt legitur in libro Job et tamen ipse Job erat vir sanctus in voluntate dei vt testatur scriptura ambulans. Item in legenda sancti Anthonij legitur quomodo demones eundem valde grauiter percusserunt. qui tamen vir sanctus et deo placidus fuit. ecce ergo ex his constare. demones super sanctos etiam viros potestatem nocendi eisdem habuisse. Si igitur viros sanctos. turbare potuerunt. cur igitur et alijs de quorum. sanctitate nobis non constat nocere non possent. **Sigmundus** Ex his magis atq; magis hesitare incipio quid igitur sentiendum sit audire desidero. **Ulricus** Sine modo. prope finem quid sentiendum sit latius de hoc et alijs loquamur. **Sigmundus** Ex priori dubio oritur aliud. Utrum possint hominem in cōiugali statu existētem inficere et ad coeundum impotētem reddere. **Lunradus** Vidimus plures pulcros socios qui in coitu. paucū aut nihil valuerūt. imo qui pprias vxores carnaliter

edgnoscerenō potuerunt asserentes ex maleficio hoc ip̄is ed-
tigisse. ¶ Sigmundus Q̄ multi multa loquuntur

¶ Ulricus Profecto canones in hoc consentiunt. as-
serentes per maleficia fieri posse vt homo qui a natura frigi-
dus non est. ad coeūdum inhabilis reddatur. itaqz in decre-
tali spēalem titulum de frigidis et maleficiatis habemus.
vnde Hysmarus etiam papa. in c. Si per sortiarias .xxxiiij.
q: p̄. ait. Si per sortiarias atqz maleficas artes occulto Ser-
nunquā dei iniusto iudicio permittente. et dyabolo preparā-
te concubitus non sequitur. hortandi sunt. quibus ista eue-
niunt. vt corde contrito et spiritu humilitatis. deo et sacer-
doti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant
r̄c. Ecce dicit enim textus preparante dyabolo concubitus
non sequitur. Et quāuis pro decisione hui⁹ dubij ad creden-
dum satis foret canon. quia canonum constitutōes ab omni-
bus debent approbari. vt dicitur in capi. p̄mo. de constitu.
nihilominus tamen hoc idem astruunt doctores. Unde bea-
tus Thomas in .iiij. super sententijs distin. xxxiiij. ait: q̄ ex
maleficio potest quis esse impotens ad vnam. et non ad aliā
Itaqz domin⁹ hostiensis in sūma libro. iiij. rubrica. xvij. d̄ fri-
gidis et maleficiatis dixit aliquando maleficiantur homi-
nes ita q̄ redduntur per sortilegium impotentes omnibus
preterquā vni. Aliquando etiam maleficiatur a deo vt nō
posset cognoscere vxorem. sed omnes alias

¶ Sigmundus Animum meum hec mouent quia mira sunt. nam
cum coitus a natura nobis detur admirandū certe erit quo-
modo dyabolus cursum nature impedire nobis ignorantibus
possit

¶ Ulricus Nam et ego vlricus ad decem
et octo annos in curia constantiensi causarum fui patronus et
aduocatus prout hodie sum. et huiusmodi causas frigidita-
tis et maleficij in practica plures habui: vbi mulieres accu-
saba nt coram iudice maritos de impotentia coeundi.

¶ Sigmundus Quid igitur decretū fuit in talibus

Argumentum
a natura
elegantijs

causis. ¶ Ulricus Decreuerunt iudices viros taliter infectos medicis curie huiusmodi iuratis ostendere se debere pro examine medicorum faciendo. ¶ Sigmundus Quid inde. ¶ Ulricus Itaqz plures comperi p medicos curie iuratos inspectos quos ipsi medici asseruerunt natura non frigidos. sed sortilegio maleficiatos esse. ¶ Sigmundus Et quid super huiusmodi medicorum examine finaliter sententiarum extitit. ¶ Ulricus Decreuerunt itaqz iudices partes ad triennium mutuocohabitare debere opus carnis huiusmodi attentando. quodqz largiores in ieiunijs et elemosinis forent vt deus qui institutor est matrimonij huiusmodi maleficium ab eis auferre dignaretur Verum quia de huiusmodi articulo opinionez meam in fine cum precedētibz dubijs lacius declarare intendo. Interim ad alia dubia te conuerrere si velis poteris. ¶ Sigmundus Quarta enim uero fuit questio.

Utrū possint facies hominū
in alias formas imutare &c.

7
Ulricus Quid tibi dignissime princeps. videtur
Sigmundus Quid non **U**lricus Quo hoc
asseris morius **S**igmundus Dicitur enim in decre
to in ca. episcopi: xxvi. q. v. vbi inquit textus. quisquis ergo
credit posse fieri aliquam creaturam. aut in melius aut in de
terius imutari. aut transformari. posse in aliquam speciem aut
in aliquam similitudinem. nisi ab ipso creatore qui omnia fe
cit. et per quem omnia facta sunt. infidelis est. et pagano de
terior: hec textus **L**unradus Canoninaqz aduersa
ri non intendo. Sed que apud historiographos me legisse
memini recitare cupio. Quid igitur ad Virgilium dicitur
qui in bucolicis egloga octaua recenset qd dum Ulixes su
is cum socijs a troya exulando: ad circe reginam declinasset
ipsa quoqz circe hospites tales suscipiendo pocula malefica
et dez ministrasset. itaqz ipsi hospites postquam venenata po
cula bibissent. in animalium diuersarum specierum conuer
si sunt. hic namqz in lupum. alter in aprum alius vero in leo
nem **S**igmundus Fabulam recitas. poete fini
perunt quibus non creditur **L**unradus **L**er
te poete reijciendi non sunt. Nam celius lactantius ait poe
tas historias scripsisse. Sed sub occulto figmento velasse:
Attamen hanc recitat Boetius doctor catholicus in libro
quarto de consolatione. et ait

Uela naritij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulcra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus nouis
Lacta carmine pocula
Duos vt in varios modos
Uertit herbipotens manus
Hunc apri facies regit
Ille marinaricus leo

Dente crescit et unguibus
Nict lupus nuper additus
Flere dum parat ululat
Ille tigris ut indica
Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen archadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis
Jam tamē mala remiges
Dre pocula traxerant
Jam sues cerealia
Blande pabula verterant
Et nihil manet integrū
Uoce et corpe perditis
Sola mens stabilisqz semp
Monstra que patitur gemis
D leuem nimiū manum
Nec potentia gramina
Membra que valeant .licet
Lorda vertere non valeant
Intus est hominū vigor
Arte conditus abdita
Dec venena potentius
Detrahunt hominē sibi
Dira que penitus meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seuiunt

Dec Boetius decurratis metris canit Sigmundus
Tametsi preclaro stilo Boetius vlixis sociozumqz gesta re
citet .hesito tamen an vera sint .et si talia gesta vera fuerint .
Non mirum si istuc his hominibus accidit qui pagani fue
runt ydola venerantes . et statuas demonum adorantes .

vnde dyabolus super homines tales maiorem potestatem habuisse credimus. Cum autem nos deum celi adoremus et in christum credimus per quem ab imperio dyaboli liberati sumus. vnde nobis talia contingere posse non existimo

Lunradus Insuper his simile factum audiimus. Narraat enim Appulleius. prout eum recitat Augustinus eidem asini aures accidisse. ac accepto veneno humano animo permanente se asinum factum fuisse.

Sigmundus Dixi iam differentiã esse inter ydola adorantes et deum celi colentes.

Lunradus Procedamus igitur ad eos qui deum celi adorarunt. vt ostendamus eisdem venefica arte talia pariter accidisse.

Sigmundus Procede igitur.

Lunradus In hystoria clementis recitatur quomodo facies faustiani qui pater sancti Clementis extitit. et cum beato Petro apostolo cõuersabatur per Simonem maleficum immutata fuerit. dicitur enim in eadem hystoria qd cum impator Cornelium centurionem misisset anthiochiam. vt illic magos et maleficos caperet faustinianus licentiam salutandi Apionem et Anubionem a beato petro peciit. cum autem idem faustinianus apud Simonem maleficum declinasset Itaqz Simon anubiani et Appiani exposuit quomodo idẽ illa nocte Cornelium centurionem fugere vellet. eo qm audisset eundem Cornelium impatoris ex precepto se cõprehendere velle. vnde ipse Simon omnem furorem in faustinianũ conuertere proposuerit. Tantum inquires facite faustinianũ cenare vobiscuz. At ego ait quoddam interim vnguentum componam quo cenatus faciem suam perungat ex eo quoqz vultum meũ habere videatur. Vos autem herbe cuiusdam succo faciem perungimini prius vt non fallamini de imitatione vultus eius. Volo enim vt comprehendatur ab his qui me querunt: et lectum habeant filij eius qui me relicto confugerunt ad Petrum. Itaqz facies faustiani fuit mutata. vt nemo eandẽ pterquã petrũ cognosceret. ad modũ qppe vt q faustinianũ

intuebatur: existimabat Simonem magum videre Ecce igitur q̄ permaleficas artes vir sanctus erat immutatus

¶ Sigmundus forte pro tunc faustinianus cathecuminus fuit. nec dum baptisatus a petro. vel deus hoc ideo permisit. vt dolus Simonis magi proficeret in gloriam petri. prout factum fuit.

¶ Lunradus Quocunq; modo permissum extiterit. attamen ex historia claret q̄ facies eius p̄ maleficū immutata fuit. Itē in historia beati Petri recitatur qd̄ cum Simon magus ante faciem Neronis imperatoris staret eius effigies subito mutabatur vt modo senior modo adolescentior videbatur In eadem quoq; historia legitur. q̄ Simon magus hircum in speciem hominis scilicet ipsius simonis mutauit. fertur enim Simonem Neroni dixisse. vt scias optime imperator me filius dei esse. iube me decollari. et tertia die resurgam Precepit ergo Nero carnifici. vt decollaret eum qui cum putaret Simonem decollare. decollauit arietem Simon autem arietis membra recolligens. scet illa tribus diebus abscondit. tertia vero die ostēdit se Neroni dicens. fac sanguinem meum abstergi qui effusus est. quoniam ecce ego qui decollatus fueram. sicuti promisi tertia die resurrexi Nero vero his visis obstupuit. et eū filium dei esse putauit.

¶ Sigismundus bone doctor quid tu affers in medium ¶ Ulricus Maiorum doctorum testimonia in eam rem conducentia Dicit enim beatus Augustinus in libro de spiritu et anima Humana opinio dicit qd̄ quadam arte et potestate demonum homines conuerti possunt in lupos et iumenta. et portare queq; necessaria. postq; peracta opera iterum ad se redire. nec bestialem mentem in eis fieri sed rationalem humanamq; seruare

Hoc intelligendum est q̄ demones quidem naturam non creant. Sed solum aliquid tale facere possunt vt videantur

ee qd̄ non est Nec Augustinus Ecce ergo q̄ Augustinus cōcedit qd̄ aliquid tale facere possunt

¶ Sigismundus Sed subdit vt videantur esse q̄ non est

De hoc laicius in solutione finali dicemus Insuper Augustinus in libro: xvij. de ciuitate dei ait. de ludificationibus demonum quid dicemus nisi de medio Babilonis esse fugiendum quanto enim in hec yma maiorem potestatem demonum videmus. tanto tenacius mediatori inherendum. per quem de ymis ad summa conscendimus Nam cum essemus in italia audiebamus talia de quadam regione illarum partium. vbi stabularias mulieres imbutas his artibus i caseo dare solere dicebant quibus vellent. seu possent viatoribus vnde in iumenta illico verterentur et necessaria queq; portarent. postq; perfuncta opera ad se redirent. nec in eis vitaz bestialem fieri Sed rationalem seruari hec Augustinus

✠ Sigismundus Hic Augustinus loquitur de audito alieno dicens se a quibusdam recitatoribus audiuisse. vnde dictum Augustini in hoc nihil concludit quia testis de auditu alieno loquens non probat ✠ Ulricus Sapienter loqueris. attamen audiamus ppinquiora Vincencius in speculo naturali libro tercio cap. cix. refert cuius verba hec. refert guilhelmus malmesberiensis monachus in historia sua. q; tempore Petri damiani fuerunt due vetule in strata publica quas Augustinus appellat stabularias. id e transeuntes ad hospicia pro mercede suscipientes Nam stabularium proprie hospiciu venale et publicuz dicitur. hec vno comorantes tugurio vno quoq; imbuta maleficio. hospitez si quando superueniebat solus in equum vel suem vel asinum mutabant. et mercatoribus vendentes precium habebant Quadam die iuuenē histrionicis gestibus victum exigentem hospicio susceperunt. susceptumq; asinum fecerūt. multum inde lucrantes per asinum scilicet qui miraculo gestium destinabat transeuntes Nam quocunq; modo anus precepisset mouebatur Non enim amiserat intellectum sed loquelam multum inde questum conflauerant vetule Audiens hoc vicinus diues. asinum emit in agno precio Dictū quoq; est ei ab illis vetulis vt custodirent eum. ne in aquam

intraret. seruatusq; asinus diu ab aqua. tandem in cautiorē
nactus custodiam in lacum proximum se piecit et ibi se diu
volutans asininam figuram perdidit. propriamq; recepit.
Lunq; custos eius scissitaretur ab eodem obuiō. si asinum
vidisset. ille se esse dixit famulus ad dominum retulit. Domi-
nus apostolicum leonem virum seculo sanctissimum Conui-
cte anus idem fatentur Dubitantem papam confirmauit. pe-
trus Damianus vir eruditissimus. producto exemplo de Si-
mone mago qui faustianum videri fecit in figura Simonis
Ecce ergo q; Petrus Damianus vir et doctor magne aucto-
ritatis apud papam conclusit hoc fieri potuisse. **Sig-**
mundus Tantis historijs et auctoritatibus me impellis
vt nesciam quorsum tandem me vertam. **Ulricus**
In fine latius sequamur de hoc

Utrum pficiscantur ad conuiuia
sup baculū vel lupū equitando.

Sigmundus Uterius quero: utrum super baculū pinguedine quadam unctū. aut super lupum vel aliud animal possint tales mulieres maledicte equitare Et an dyabolus possit eas deferre de loco ad locum ut bibant et contiuia celebrent. seqz. mutuo cognoscant atqz delectentur

Ulricus Audienda est tua opinio benigne arche

Sigmundus Nouimus q' dyabolus spiritus est incorporealis qui non habet manus neqz pedes. nec etiaz alas. qui etiam non comensuratur loco. quomodo igitur hominem qui corporeus est portare posset **Lunradus** forte spiritus ingrediuntur aliqua corpora et assumunt sibi talia ad opus illud qd' facere volunt apta. atqz tunc in illis corporibus efficiunt id quod volunt. Nam in sacra scriptura legimus Daniel. ultimo. q' angelus domini apprehendit Abacuck in vertice eius et portauit eum in capillo capitis sui. et posuit eum in babilonem Ecce quauis angeli spiritus sint. et non habeant manus neqz pedes. tamen concludendum est q' angelus corpus assumpsit quo Abacuck capillis tenere et portare potuit Sic actuū ap' loz. viij. legitur. q' spiritus domini rapuit philippum. et inuentus est in azoto.

Sigmundus Hoc in spiritibus et angelis bonis posset concedi in quibus maior est potestas **Ulricus** loquamur ergo de malis et sic de dyabolo Nam in legenda sancti Jacobi legitur q' dyabolus hermoginem constrinxit et ligatis manibus et pedibus eundem ad sanctum Jacobū detulit **Lunradus** Referam autem ego q' temporibus nostris quibus adhuc iuuenes et mutuo in scientiis humanitatis constudētes fuimus accidit. ante enim lapsum multoz annoz vidi ego in iudicio p'ouinciali ciuitatis Constantiensis duos mutuo ligantes vbi accusator in forma iuris seni scribēs p'tra quendam rusticū quē maleficū asseruit. actōz proposuit. quō idē rusticus sup' lupū. quendam eq'tās obuiam accusatori venerit. quo obuiatē ipse accusator subito p'tract' et mēbrj lāguidj fact' fuerit. itaqz rogāte eo maleficū ut saltatē

ibi restitueret annuerit maleficus qui abiens rem aliquan-
tulum temporis tacitus continuit Verum quia idem rusti-
cus etiam alijs suo maleficio damna intulisse dicebatur. vñ
tandem accusator eundem publice in figura iudicij accusa-
uit Sigmundus Quid ad huiusmodi accusationem ru-
sticus rñdit. Lunrad⁹ negauit ille. Sigmūd⁹
ad torturā fuit ne positus. Lunrad⁹ Nō Sigmū-
dus Quomodo igitur conuinci potuit. Lunrad⁹ p-
testes Sigmundus Quid deposuerit testes. Lun-
radus Ip̄m talia facere sciuisse. Sigmūd⁹ Scire
nanqz reprehendi non potest cum iuxta Aristotilē omēs ho-
mines naturaliter scire desiderāt. Lunrad⁹ Subiun-
xerunt nanqz testes eundem rusticum non solum talia face-
re sciuisse. sed etiā fecisse. Sigmūd⁹ Quā nanqz cau-
sam dicti allegarunt testes Lunradus Asseruerunt per
eorundem iuramenta publice prescita qđ ip̄e rusticus male-
ficus etiam ip̄os testes in corpore et rebus damnificauerit
Sigmundus Datus ne fuerat ipi accusator orator ad de-
fendendū. Ulric⁹ Atego tali iudicio affui ⁊ illd̄ cuz
grauitate et maturitate fieri vidi. ip̄as etiam ptes duos ma-
gne eloquentie viros prelocutores habuisse memini Sig-
mundus Qui nanqz h̄j fuerūt. Ulric⁹ Lunradū
quondam schatz p̄rem nostri condisputantes. ac Ulricum
quondam blarer nostre ciuitatis pretores. viros rememora-
tione dignos pro oratoribus habuerunt. Sigmūdus
Noui illos et prudentes censui. Lunradus Ordina-
rio itaqz iudicio ex dictis testium ipsum accusatum conui-
ctum condemnari condēnatūqz concremari vidi. Sig-
mundus Questio iste caliam etiam particulam cōtinet vi-
delicet. qđ huiusmodi ml̄ieres quādoqz conueniant. mutuo
qz confabulentur. et bibant et se inuicē agnoscat. Lun-
radus Sic fieri solere vulgus clamat. ip̄seqz mulieres ta-
lia confitentur. et propinqua iudicia confessionis assignant
Sigmundus Nōne ait canon in capl. episcopi. xxvi:

q. v. vbi textus. Illud etiam non omittendum est q̄ quedaz
mulieres scelerate retro post sathanam conuerse demonum
illusionibus. et fantasmatibus seducte credunt se et profite-
tur cum dyana nocturnis horis dea paganorum. et cum he-
rodiade. et innumera multitudine mulierum equitare sup
quasdam bestias et multa terrarum spacia intempeste nocte
silencio pertransire eius iussionibus obedire. veluti domine
et certis noctibus ad eius seruitium euocari Sed vtinam he
sole in perfidia p̄issent et non multas secum ad infidelita-
tis interitum prouocassent Nam innumera multitudo hac fal-
sa opinione decepta vera hec esse credit. et credendo a recta
fide deuia et errore paganorum inuoluitur. ¶ Cunradus
Si itaqz iuxta verba canonis opinione deipiuntur. vnde
igitur prouenit. q̄ ipse mulieres ex alijs ciuitatibus homi-
nes noscunt. quos etiam conuiuio interfuisse asserunt et in-
dicia cognitionis sue ostendunt. quos tamen prius nunquam
viderunt: neqz in huiusmodi ciuitatibus cum talibus prius
conuersate fuerunt. ¶ Ulricus Hanc instantiam et si vr-
geri videatur tū prope finem huius tractatus exemplo san-
cti Germani soluemus. ¶ Sigmundus Querendum
insuper fore existimo

Utrū dyabolus in forma hoīs
apparere et cū hmōi maledictis
mulierib⁹ incubādo possit p̄misceri
b iij

Lunradus Nemo dubitat quin Dyabolus in forma hominis apparere possit. Nam in legenda sancti Martini legitur. q̄ cum Martinus mediolanū preterisset. Dyabolus in humana specie sibi obuius fuit Sic in legenda sancti Anthonij legitur q̄ dyabolus in specie pueri nigri prostratus apparuit Item in legenda sancti Eulogij legitur q̄ Dyabolus in specie pulcre mulieris eundem apud fabricaz suam alloquebatur De Salvatore quoqz nostro. Mathei quarto legitur. q̄ assumpsit eum dyabolus. et statuit eū super pinaculum templi. zc. Unde in hanc partem assentior. q̄ dyabolus in specie humana possit cum hominibus apparere et cum eis conuersari. Legitur enim q̄ Plato demone domestico quasi famulo vsus sit. **Sigmundus** Sed quid de alia parte questionis an demones possint cum talibus mulieribus dormire et coire cum eisdem. **Lunradus** Hoc nanqz mulieres confitentur q̄ incubo commisceantur. et quasi ab amatoribus tractentur. **Sigmundus** Uana mulierum opinio multa garzulat: que vera fore putat. **Lunradus** Profecto quandoqz perseuerant in huiusmodi eorum confessione. etiam cum ad mortem ducuntur: et nihil aliud vident q̄ moriundum esse. Uerumtamen audiamus gesta aliorum magis auctorisabilia Legitur enim hystoria sancti Bernardi q̄ quidā demon siue incubus pluribus annis cum quadaz muliere dormiuit. etiam marito mulieris in eodem lecto condormiente. attamen hoc nephas ignorante Itaqz tandem mulier penitentia ducta volens deinceps licentia et expellere incubuz: verum non potuit Unde beato Bernardo conquerens qui ipsum demonem ardentibus candelis excomunicauit. Ac vt sic eundem a dicta muliere effugiuit. Item beatus Augustinus in quindecimo libro de ciuitate dei ait. creberzima fama est. multiqz experti sunt. vel ab illis qui expertos se audisse affirmant. siluanos atqz faunos quos vulgo incubos vocat. improbos sepe mulieribz extitisse. z eaz appetisse

et peregisse concubitu[m] Item in historijs arcturi regis britanice sepius leguntur huiusmodi accidisse. **Sigmundus** Quid igitur responderetur ad auctoritatem Cassiani qui ait. Nullo ergo modo credendum est spirituales naturas cum feminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri: quomodo nunc vel nunquam vel raro videremus aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque virili semine nasci. cum presertim constet eas libidinum sordibus ad modum delectari. quas procul dubio. per semetipsas potius quam hominibus exercere mallent Si illud villo modo effici posset. Hec ille. **Ulricus** Hec auctoritas inducit nos ad aliam questionem: an videlicet ex coitu demonum cum mulieribus patrato possint nasci puer

An ex coitu demonum cum mulieribus patrato possint nasci puer.

Lunradus Tritum est sermone prouerbium ex huiusmodi concubito filios natos esse. quos vulgus abiectos nominat. qui etiam alamanico ydeomate Wechselbalg appellantur: vnde fabulatur a quadam **Melesina** incuba. que cuidam comiti adhesisse dicitur. pluresque filios ex ea natos fuisse At vnumquodque huiusmodi filiorum aliquid prodigium in membris habuisse Illum namque tres oculos. alium dentes aprinos contraxisse fama est. **Sigmundus** Fabula hec ab incerto auctore orta fidem non facit **Lunradus** Apud vincentium in libro historiali. xxi. li. ca. xxx. narratur quod **Wortigernus** rex consilio inito cum sapientibus quid agere deberet ad sui tutamen. consilio autem capto iussit conueniri artifices. ut ei turrim fortissimam construerent Sed cum opera eorum tellus absorberet. suatum est regi ut hominem sine prequeret et eius sanguine lapides et cementum aspergi preciperet qui hoc fecerit cementum stare potuisset. inuenit igitur adolescens cui nomen erat

merlinus . qui cū m̄re sua adducitur corā rege . que professa
est de spiritu in specie hominis illum concepisse Merlinus
autem multa obscura reuelauit . multa predixit futura Ape
ruit enim sub fundamento esse lacum . sub lacu duos latere
dracones . quorum vnus rubeus populum britonum . alter
vero albus . saxonū designaret . et quis in conflictu suo alter
vinceret predixit . et Aurelium Ambrosium deuicto Hen
gisto et cōbusto wortigerno regnaturum Ex illa enim histo
ria habes Merlinum ex incubo dyabolum genitum . Item
et de illo Merlino beatus Augustinus et ceteri doctores
faciunt mentionem ¶ Sigmund⁹ Quid igit sentiūt
de Merlino doctores ¶ Ulric⁹ prope finē tractatus
latius explicabitur nunc d̄ illa particula incuboz amplius
progrediamur Glosa ordinaria super sexto capitulo Gen:
p̄mo libro . vbi textus ait . gigantes autē erant sup̄ terram in
diebus illis . postquā enim ingressi sunt filij dei ad filias ho
minum . illeq; genuerunt isti sunt potentes a seculo et viri fa
mosi . hec textus . Glosa autem desuper dicit . Non est incre
dibile ab hominibus non ab angelis vel quibusdam demoni
bus . qui mulieribus sunt improbi eiusmodi homines eē pro
creatos . quia post diluuium corpora non solum viroz sed
et mulierum incredibili magnitudine extiterunt . hec glosa .
¶ Sigmūd⁹ Mirabil' hec foret glosa Si dyabol⁹ pos
set procreare pueros ¶ Ulricus Iosephus iudeoz no
bilis princeps . vir utiq; multaruz rerum disertus . que etiā
Hieronimus laudibus effert hoc idem super illum passuz
scribens asserit illos ex concubitu spūum incuboz cū ml̄erib⁹
patrato natos fuisse ¶ Cunrad⁹ Adducā etem pp̄in
quiores historias Sanfridus anthiosiodorus scribit prout
enndem Vincentius in naturali libro tercio recitat . dicens
quomodo quidam decanus sacerdotum cum sorore ducis
Burgundie regi cicilie rogerio desponsata aliquam diu re
gnum est inhabitans ibi certissime comparit . qđ narrabat
iuuenis quidam strenuus . et natandi arte pitus circa cre

pusculum noctis lucente luna in mari balneans mulierem
post se natantem per crines apprehēdit. tanquā vnum ex so/
cūs qui eum vellet mergere. eamq; alloquens nullum ver/
bum extorquere potuit. opertamq; pallio in domū eam du/
xit. et tandem in vxorem solenniter accepit Incepatus ali/
quando a socio quodam q̄ fantasma accepisset. expauescens
eripuit gladium. minatus est in conspectu eiusdem mulieris
filium quem ex ea susceperat interfecturum nisi illa loquere
tur et diceret vnde esset. Que ve inquit tibi misero vtilem p
dis vxorem. dum me cogis effari Tecum essem. et tibi bene
foret si iniunctū mihi silentiū tenere permisisses Nunc autē
deinceps me non videbis et mox euauit. Puer autem cre/
uit. et marinum balneum frequentare cepit. Tandem vna
dierum fantastica illa mulier coram multis eundem puerū
in eisdem fluctibus occurrentem rapuit quem si verus fuisset
mare ad litus expellere debuisset. hec ille Sigmundus
fuit igit̄ ne talis puer verus vel fantasticus Lun
radus Ex historia deprehenditur. q̄ talis puer comedit bi
bit ambulabat. et multis annis educatus fuit Utric
pro quo Merlinus et hic puer habitū fuerint p̄pe finē enu/
damus. nūc interim ad alias huiusce rei historias pergā
 Sigmundus perge igitur. Lunradus Heli
mandus quarto li. ro quē Vincentius refert pariter narrat
cuius verba hec sunt. in coloniensi dyocesi famosum et ima/
ne pallatium remi fluminis supeminet. q̄ iuuamen nuncupa
tur. vbi pluribus olim congregatis principibus improvi/
so aduenit nauicula. qm tollo alligatam cignus trahebat ar
gentea cathena Exinde miles nouus et incognitus omnib⁹
exiit Et cignus nauem reduxit Miles postea vxorem du/
xit et liberos procreauit Tandem in eodem pallatio residēs
et cignum inspiciens aduentantem cum eadem nauicula et
cathena statim in nauem se recepit et vltcrius non com
paruit. p̄genes aut eius vsq; hodie perseuerat. hec hemliā
ous Sigmundus Quāquā hmoī historiāz autores

graues sint. graue tamen non minus est credere talia facta fuisse et si facta. quomodo talia intelligenda veniant. Etem quia dicitis te in fine huiusmodi dubia pro tua capacitate resolueri quantum possis velle. ideo ad vltiorem questionem progredior. Videlicet. vtrum Strige et malefice possint futura predicere et secreta principum consilia reuelare.

Lunradus Audimus quod Merlinus multa futura predixit que etiam facta sunt prout ex hystorijs deprehendimus. Item nonne Balaam vt testatur scriptura ariolus fuit. et tamen multa futura predixit. Item nonne dyabolus in specie Samuelis ad prouocationem phitonice mulieris predixit saul et omnem eius familiam in bello casurum quod factum fuit ut dicitur Regum primo. cecidit enim Saul et Ionathas filius eius et familia sua in bello et mortui sunt.

Sigmundus Nonne futurozum cognitor solus est deus secretorum quod inspector qui est prima causa et primus motor omnium.

Ulricus Est nanqz. sed nihilominus tamen dyabolus futura predicere potest. Videmus enim quod medici et astrologi et alij sapientem homines sepe futura prenosticant.

Sigmundus Quauis futura predicunt. tamen non est necesse. vt ita eueniant. vnde necessario futura predicendo non concludunt.

Ulricus Recte arguis colendissime domine princeps quod omnia sunt in potestate dei cuius nemo est consiliarius nisi ipse sibi.

Sigismundus Velle enim scire quomodo dyabolus futura predicere potest.

Ulricus Audi verba beati Augustini in decreto posita: in capitulo. Sciendum. lxxvi. q. iij. vbi textus. Sciendum est hanc esse naturam demonum vt aerum corporis sensus terrenorum corporum sensum facile precedant celeritate. et propter aerum corporis superiorem mobilitatem. non solum cursus quorumlibet hominum vel ferarum. verum etiam volatus auium incomparabiliter vincunt. quibus duabus rebus quantum ad aereum corpus attinet predici. hoc est acrimonia sensus et celeritate motus. multa ante cogitata pronunciant. que homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit et de

monibus per tam longum tempus. quo eorum vita proten-
ditur rerum longe maior experientia. quā potest hominibus
propter breuitatem vite peruenire. per has efficacias. quas
aerij corporis natura sortita est non solum multa futura p̄-
dicunt demones verum etiam multa faciunt. que qm̄ homi-
nes dicere aut facere non possunt: eos dignos quibus serui-
ant. et quibus honores diuinos deferant arbitrantur. insti-
gāte maxime vicō curiositatis p̄pter amorem felicitatis fal-
se atq; terrene. et excellentie temporalis Nunc quia de diui-
natione demonum questio est. Primum sciendum est illos
ea plerumq; prenunciare que ipsi facturi sunt Accipiūt em̄
sepe potestatem et morbos immittere et ipsum aerem viciā-
do morbidum reddere et peruersis et amatoribus terrenorū
cōmodorum malefacta suadere de quorum moribus certi
sunt. qđ eis talia suadentibus consensuri sunt Suadentibz
miris et inuisibilibus modis. per illam subtilitatem corpora
hominum non sentientium penetrando. et se cogitationibus
eorum per quedam ymaginaria iussa miscendo. siue vigilan-
tium siue dormientium Aliquādo autē non nunquā ipi faci-
unt Sed que naturalibus signis futura prenoscunt. que in
hoim sensū venire non possunt ante predicunt. neq; enim qz
preuidet medicus: qđ preuidere nescit. huius artis ignar⁹.
Ideo tñ diuinus habendus est. Quid autē mirum Si quē
admodū ille corpis humani pturbata vel mortificata tem-
perie seu bonas seu malas futuras p̄uidet valitudines. Sic
demones in aeris affectione sibi notas. nobis ignotas futu-
ras preuident tempestates Aliquādo etiam hominum dis-
positiones non solum voce prolatas. verū etiam cogitatioe
cum signis quedam ex animo exprimuntur. in corpore tota
facilitate predicūt atq; hinc etiam multa futura p̄nunciāt
alijs vicz mira q̄ ista disposita ignorarūt Hec Augustinus
✠ Sigmund⁹ Est igitne ipis credendū ✠ Ulric⁹
prorsus nō ✠ Sigmūd⁹ Quare Ulric⁹ qm̄ ipi etiā
demōes qñz fallūt et hōies fallūt et dēcipiūt ✠ Sigmū-
dus Da exēplū vbi fallūt ✠ Ulric⁹ Legit in legēda

sanctorum Simonis et Jude. quod cum Wardach princeps regis babiloniorum aduersus regem indorum bello decerta-
re vellet. magos et Ariolos consuluit. ut super euentu belli.
responsa ab ydolis et demonibus reciperet. ac demones re-
sponderunt et predixerunt grande bellum futurum fore. et
ex utraqz parte interfici preliantes. Postquam itaqz Warda-
ch hec audiuit in tristitiam incidit. A postolis autem Simo-
nis et Juda in risum excitatis. ait dux me timor inuasit: vos
autem ridetis Dicunt apostoli cesset timor tuus: nobiscum
pax intrauit istam prouintiam. hodie intermitte profectio-
nem. et cras hora tertia venient. quos premisisti cum lega-
tis indorum qui pace vestre ad quascunqz condictiones gra-
tanter consentientes pactum firmissimum stabilient. Si-
mili modo arioli riserunt dicentes duci Noli domine homi-
nibus illis credere mendacibus aduenis et ignotis qui ideo
aliqua loquuntur ne exploratores teneantur Isti dum qui nun-
quam fallunt. dederunt tibi responsum. ut cautus et sollicitus
sis. quid multa crastino die venerunt nuncij qui missi fuerant
et nunciauerunt ita esse prout apostoli dixerunt: Ecce quod
demones falsi extiterunt. et mendacia predixerunt. et procul
dubio ipsi demones. si potuissent. et sciuisent libenter vera
responsa dedissent. cum illud mendacium eisdem demoni-
bus in preiudicium tetendit Sed quia futura ignorabant.
ideo seipsos fefellerunt: Sic itaqz habes quod etiam ipsi demo-
nes met falluntur. Sed istud notandum est. quod cum ipsi de-
mones dubitant de euentu eorum que predicunt. quid igitur
faciunt cum dubitant. ait Augustinus in dicto capitulo scien-
dum Sed ne inquit apud cultores suos pondus auctoritatis
amittant. id agunt ut interpretibus suis signorum suo-
rum coniectatoribus culpa tribuatur. quando ipsi decepti fue-
rint vel mentiti Nec Augustinus Sigmundus.
Pone exemplum Ulricus Legitur de quodam pri-
cipe qui aduersus romanos pugnare volens deos suos. id
est demones et ariolos super victoria consuluit qui euentum belli
ignorantes ut tamen aliquid raderent. ne futura ignorare arbitrarerent

Dixerunt romanōs te vincere certum habe. potest autem ac/
cusatiuus ille te varijs modis cōstrui. ita vt si ip̄e dux roma/
nos vicisset consonum responsiōi fuisse Si vero a romanis
victus fuisset responsiōi imputari demonibus non potuif/
set. Unde igitur ambigua obscuritate responsa solent dare.
Item sepe etiam p̄ sua eorum voluntate fallunt. et menda/
cia dicunt. quoniam pleni sunt inuidia. et gaudent dum ho/
mines in errorem mittunt. et decipiunt Unde periculosum
est eisdem credere. quoniam nescit homo. quando ipsi fallū/
tur. vel fallere pro eorum consuetudine nos volunt Sic ita
q̄z clementissime princeps habes quando ip̄i secreta scire et
futura predicere possunt. Et q̄d fides in eorum dictis po/
nenda non est. quia in eis non est veritas. Sigmūdus
Satis iam satis dubiorum nostrorum occasione vos hinc
inde allegantes audiuius. nunc nostri propositi mens fi/
nem determinationis appetit. quid igitur tu sentias placet
vt detegas. Ulricus Que igit̄ dubia resolui cupis

An possint prouocare demo
nes grandines et tonitrua

Sigmundus Utrum igitur demones et homines ministerio demonum possint turbare aerem prouocare grandines nocere terre atque hominibus morbosque inferre. et seu hominem sterilem facere. **Ulricus** Dico quod non possunt nisi quando. et quibus. ac in quantum. a deo ex causa maiestatem suam monente eisdem conceditur. **Sigmundus** Super quo fundas hanc conclusionem. **Ulricus** Super prius deductis: Insuper Johannes Damascenus. li. ij. ait. non habent demones virtutis aduersus aliquem nisi a deo dispensante concedatur. sicut in Job. et in porcis. permissione vero dei facta. et fortitudinem habent. et transmutantur. et transfigurantur in quamcumque volunt figuram sive ymaginem id est fantasiam: Item Gregorius in Dialogo. libro. iij. ait. absque omnipotentis dei concessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus. qui etiam in porcos transire non potuit. nisi permissus. **Sigmundus** Quid est hoc dicere in porcos transire non potuit. **Ulricus** In euangelio legitur quod cum christus demoniacum curasset. et multas legiones demonum ab eo eieisset petiuerunt demones licentiam a domino ut porcos ingredi possent. qua data intrauerunt porcos et in mare irruerunt. etc. Ecce quod demones non audebant porcos intrare. et eos molestare. nisi prius a deo obtenta licentia. **Sigmundus** Cognosco itaque quod cum eisdem a deo permissum fuerit. quod ex tunc nocere possunt. **Ulricus** Recte cognoscis. unde ait Hieronimus super psalmum: xxxiij. Itaque de quibusdam in psalmo dicitur. fiat angelus domini. persequens eos id est dyabolus. seu spiritus malus. quia dominus creauit illum. et in sua habet potestate. Ecce ex hoc habes quod sepe deus concedit dyabolo ut persequatur homines. Item beatus Augustinus de diuinatione demonum. ait. accipiunt autem sepe potestatem. et morbos immittere et aerem viciando morbidum reddere. et peruersis maleficia

eta suadere Nam beatus Augustinus in libro de trinitate
 iij. ait: Ex ineffabili autem dei potentatu fit: q̄ possent in a/
 li angeli. si pmitterent. ideo vero non possunt. quia non per/
 mittuntur. ¶ Sigmundus cum autem demonibus ta/
 lia facere a deo permittitur. possunt ne tunc pro eorum libi/
 to facere. quantum volunt. ¶ Ulricus Non. nisi tan/
 tum. quantum eis facere permittitur: et ideo Augustinus
 eodem loco in libro tercio de trinitate ait. ideo non possunt.
 quia non permittuntur Subiungit etiam dicens. neqz em̄
 alia occurrit ratio: cur magi non potuerunt facere ciniphes.
 qui ranas serpentesqz fecerunt nisi quia maior aderat prohi/
 bentis dei dominatio. per spiritum sanctum. qđ etiam magi
 confessi sunt dicentes. digitus dei est hic zc. prout Exo. ca/
 pitulo .viij. dicitur. Unde Johannes Chrysostimus super
 Matheum libro primo ait. homines autem non quantum
 vult temptat dyabolus. quoniam quantum ad se nunquam
 cessaret a temptatione. neqz enim habet alium actum. non
 enim manducat. nec dormit. nec aliud operatur. nisi vt ten/
 tet: fallat. et subuertat. hic cibus illius est. Ecce ergo q̄ Jo/
 hānes Chrysostimus dicit non quantum vult zc. temptat zc.
 Unde in libro. ij. sententiarū. distin. viij. Petrus Lombardus
 ait: Demonum autem scientia ac virtute exercentur eti/
 am artes magice quibus tamen tam potestas qm̄ scientia
 a deo data est. vel ad fallenduz fallaces sicut egyptios. z eti/
 am in ipsos magos data est. vt eorundem spirituum opera/
 tione viderentur admirandi. a quibus erant damnādi. vel
 ad monendum fideles. ne tale quid facere pro magno desi/
 derent. vel ad exercendum seu probandum iustorum paciē/
 tiam. Nec putandum est demonibus hanc rerum visibiliuz
 materiam ad nutum seruire. sed deo potius. a quo hec pote/
 stas datur. ¶ Sigmundus Nunc si possibile foret de/
 ducere. cuperem scire quando deus gloriosus demonibus
 concedat et permittat nocere terre et hominibus. ac subuer/
 tere aërem et aquas zc. ¶ Ulricus Brauis ē hec

questio quis enim nouit dei voluntatē. vn̄ de clamauit apo-
stolus Paulus ad romanos. xi. **D**altiludo diuitiarum sa-
pientie et scientie dei. q̄m incomprehensibilia sunt iudicia
dei et inuestigabiles vie eius. quis enim cognouit sensus do-
mini. aut quis consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit il-
li et retribuetur ei: **Sigmundus** Et si arcana cunc-
ta dei inuestigare non liceat. loquamur tamen quantum no-
bis ab alto de gratia conceditur. **Ulricus** Dico
itaqz. q̄ sepe numero aeris perturbationem tempestates to-
nitrua et alia absqz ministerio demonum posse fieri. ex dispo-
sitione naturali planetarumqz motu. diuina bonitate astra
cursus suos agere permittente. et de illis causis satis philo-
sophi tractant. prout Aristotiles in libris metheororū scri-
bit. **Sigmundus** De hoc non est dubium: quin na-
turali motu talia fieri possint. Sed questio est quando dya-
bolo concedatur hec faciendi potestas. **Ulricus**
Misericordissimus dominus deus qui singula sua p̄ssi-
sima prouidentia ob vtilitatem hominum disponit. quando
qz talia permittit. in penam correctionis peccatorum. quā-
doqz in tentationem augmentandorum meritorum. quādo
qz in prodigium future gratiarum actionis. **Sigmū-**
ons Quomodo igit̄ deus peccata in hoc punit. **Ul-**
ricus Quandoqz scienter. q̄nqz ignoranter. **Sig-**
mundus Quomodo scienter. **Ulricus** Ut cum
homines puniuntur manifeste. scienter aspiciūt propter de-
licta se punitos fuisse. Sic cognouerunt homines in Sodo-
me et Homorre subuersione. se ob peccata eorum punitos
fuisse. Sic etiā sum cunctis videntibus Abyron et Datan
terra absorbit. **Sigmundus** Sed quomodo
ignoranter. **Ulricus** Hic punctus respicit presen-
tem materiam. ignoranter itaqz. quandoqz deus punit pec-
catum per angelum: quandoqz per hominem. quandoqz p̄
dyabolum. **Sigmundus** prebe vbi per ange-
lum correperit. **Ulricus** Dicitur enim Isaie. xxxvij.

cum Sennacherib venisset ad obsidendum hierusalē egres-
sus est angelus domī et percussit in castris centum et octua-
ginta quinque milia virorum. ecce itaque quod deus per angelum
suum puniuit superbiam assiriorum tot milia eorundem oc-
cidendo Sic etiam duriciam pharaonis et egiptiorum pu-
niuit per angelum omnia primogenita egipti interficiendo.

Sigmundus Quomodo autem punit per homines

Ulricus Exempla plura habes in capitulo remittunt.

xxij. q. v. in ver. hinc notandum etc. Itaque populus hebreo-

rum per Nabuchodonosor. Item per Antiochum. Item

per Titum et vespasianum punitus est. etc. Dicit enim ibi

textus Assur id est Sennacherib. erat virga furoris domī.

quia per eum innumeras gentes diuina iusticia flagellare dis-

posuit Sic attila rex hynorum flagellum dei sese nominauit.

Item Subiungit textus. ipse vero Assur non cognouit quia

in superbiam elatus victoriam quam assecutus fuerat. non

diuine potentie. sed suis viribus attribuit. Unde contra eius

superbiam loquitur dominus. nunquid gloriabitur ser-

ra contra eum qui secatur. aut exaltabitur securis contra eum

qui cedit in ea. Hec textus in ca. dicto capitulo remittuntur.

xxij. q. v. **Sigmundus** Nunc ad terciam speciem. sci-

licet quomodo per dyabolum punit. **Ulricus** Et

hec ad materiam facit. Audiuius enim supra in psalmo

supra prophetam dicentem. fiat angelus domini id est dya-

bolus persequens eos etc. cum alijs enumeratis auctoritati-

bus. et ita affligitur quandoque peccator in corpore. quando

que in rebus. in corpore videmus torqueri energuminos de-

moniacos et obsessos. Sic etiam videmus propter peccata

multas infirmitates homines contrahere Et ideo dixit tex-

tus in capitulo cum infirmitas de peni. et remiss. vbi ait. cum

infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat. di-

cente domino languido quem sanauerat. vade et noli ampli-

peccare. ne deterius aliquid contingat. pnti decreto statui-
m et p-

cipim. medic. corpm. vt cum eos ad infirmos vocari contingerit

ipſos ante omnia mōneant et inducant vt medicos animarū
aduocent. vt poſtquā fuerit homini de ſpiritali remedio
prouiſum. ad corporalis medicine remedium ſalubrius p/
cedat. cum ceſſante cauſa ceſſet effectus ꝛc. hec tex. Exemplū
habes de Nabuchodonosor rēge babiloniorum qui propter
peccatum ſuperbi tantis calamitatibus mentis et corporis af/
fectus fuit. vt quadrupes incederet bouem ſe fore arbitra/
tus gramina comediffe dicitur ꝛc. Unde ſuccedit tex. in ca/
pitulo Si per ſorciarias. xxxiij. queſti. p. vbi tex. Si per ſor/
ciarias atq; maleficas artes occulto: Sed nunquā iniuſto
dei iudicio permittente et dyabolo preparante concubitus
non ſequitur ꝛc. Ecce canonem determinare qđ occulto dei
iudicio. procurante dyabolo. homo maleficiari poteſt Et ſic
habes. qđ deus inferendis penis vtitur dyabolo p ministro:
 Sigmundus Quomodo igitur malefici mulieres
aſſerunt et credant ſe ipſas talia facere. videlicet turbare ae/
rem. procreare tempeſtates. morbos inferre hominibus
 Ulricus Ipe duntaxat pro earūdem ſtulticia ſe ta/
lia facere credunt. et tamen ſua credulitate decipiuntur.
 Sigmundus vt quomodo Ulricus Nam
cū vt dyabolus ex motu elementorum cognoscit mutationē
aeris et tempeſtates fieri debere. quas tamen ipſe dyabolus
vt ſupra diximus faciliꝝ ꝛ cicius qm homo preſcire poterit
Vel cum diuina permiſſione aliqua plaga et peccatorū cor/
rectio: ſuper terraz iuſto dei iudicio cadere debet. cuius qui/
dem plage et correctionis ipſe executor diuina prouidētia
deputatur. ita vt huiusmodi plagam prenoscit futuram. ex/
tunc cōmouet mentes huiusmodi maleficarum mulierum.
aliquando eiſdem perſuadendo. aliquando ob inuidiam:
quā tales ſcelerata mulieres aduerſus proximum gerunt in
vindictam mouendo. eaſdem ſolicitat. quaſi ipſas mulieres
doceat. huiusmodi tempeſtates et aeris turbationes prouo/
care Sigmundus Quid faciendum igitur eaſdem
docet. aut quomodo ipſas inſtruit vt ipſe mulieres huius/
modi incōmoditates prouocent et ſuo maleficio perficiant.

Ulricus Consulit et docet eas aliquid stultum et fatuum facere. Et quod ad huiusmodi factum nihil pertinet.

Sigmundus Si stultum, quid igitur eos docet: unde nanque provenit: quod postquam mulieres huiusmodi documenta sequuntur, pro earundem voluntate tales tempestates succedunt: et eveniunt.

Ulricus Ecce cum dyabolo preuidit vel ex cursu nature, et elementorum, vel ex permissione divina super aliquam terram irifigere debere sibi quoque potestatem faciendi concessam esse: et sic huiusmodi eventum alias futurum fore nihilominus tamen ut mulieres huiusmodi scelerate credant se ex doctrina dyaboli talia efficere: dyabolus instruit easdem, ut quandoque accipiant lapides silicis, et versus occidentem post tergum proiciant, aliquando ut arenam aque torrentis in aerem proiciant, aliquando quod in una olla pilos porcorum buliant, aliquando quod trabes vel ligna in ripas transversaliter collocent, et sic de alijs fatuitatibus, et tamen talibus faciendis communiter dyabolus prefigit eis diem et horam: unde fatue huiusmodi mulieres dyaboli doctrine credentes: talia et alia his similia faciunt. Ita quoque postquam ipse talia fecerunt, at succedentibus tempestatibus grandinibus et alijs incommoditatibus quas dyabolus alias in tali tempore novit, ut premissum est, profuturas, et tunc credunt ille scelerate fatue mulieres eventus huiusmodi ex facto eorum processisse: cum tamen talia eorum facta non possent unquam guttam provocare: verum ex post ipse huiusmodi mulieres gratificantur dyabolo adorantes eum et immolantes ei, ac locustomata vel quid aliud eidem offerentes. Nam quis tam ebes mentis est, qui credere posset, quod ex huiusmodi fatuitate et mulierum stulta operatione, una tamen mensa spera aeris, et alia elementa deberent commoveri, in tantum, ut grandines et fulmina provocarentur.

Sigmundus Sed quid ad hoc dicis: videmus nanque unam totam sepe terram periclitari, in qua non omnes homines deliquerunt.

Ulricus Sepe iustus perit cum impio. Sic etiam quis punitur pro alio. Nam genesis tercio legitur, quod

dum Sodoma et Gomorra propter peccatum submersa fu-
erunt. certe pariter alie ciuitates cum eis perierunt propter
vicinitatē vt Segor et Jegor. et tamē hee ciuitates nō pec-
cauerunt. Sic regum secundo videmus dum Dauid coraz
domino populum numerando peccasset. quod propter pec-
catum Dauid. et sic vnius hominis multitudo hominum.
et sic multa milia hominum perierunt et mortui sunt. Cum
autem legimus deū tam innumeram multitudinem homi-
num percussisse. propter peccatum numerationis vni⁹ dum
taxat hominis. quomodo igitur puniet domin⁹ populum
propter grauiora peccata vtputa propter heresim et blas-
phemias. cum autem tales mulieres. vt ait. textus. in capi.
episcopi. xxvi. q. v. deum abnegant. et se sathane tradūt. dya-
bolū adorantes. et sacrificia sibi offerentes. quis dubitat. qn
vna tota villa. in qua tales scelerate mulieres degunt. et tol-
lerantur. in felicior esse: et huiusmodi ruinam ex diuine ma-
iestatis vltione timere habeat. ¶ Sigmundus Ulte-
mus itaqz determinacionem duarum causarum quibz dya-
bolus nouit futuras tempestates. videlicet causam motus
astrozum. et dispositionis naturalis. alteram diuine vltio-
nis seu correctionis peccatorum. Quid igitur erit cum hu-
iusmodi nocumēta probis et iustis hominibus euenerint.
¶ Ulricus Posuimus superius etiam alias vias di-
uine permissionis. videlicet. q quandoqz in temptationem
instozum. obaugmentandum meritum permittit deus.
¶ Sigmundus Ostende. ¶ Ulricus Nonne
Job iustus et laudans deum erat. et tamen temptauit eum
dominus in bonis. agris. armentis. et gregibus. et exposit
in corpore. dando temptandi potestatem dyabolo qui etiā.
eum grauissimo vlcere percussit. et quia in his omnib⁹ re-
pertus est Job paciens et humilis. vnde apud deum meru-
it. Nonne beatus Anthonius heremita vir religiosus et deo
amabilis fuit. nonne sepius a dyabolo temptatus: et graui-
ter percussus. donec quasi defecissent. Ac vt sic merituz am-
pliatum eius fuit: Legitur enim in legenda eiusdem qd

Anthonio in quodam tumulto latitante multitudo demonum eum ita cede varia laceravit: q̄ minister eius d̄ villa veniens quasi mortuum pprijs humeris ad ville hospitium reportavit. quo audito conuenerunt vicini. et cum post plancum funeris media iam nocte dormirent. Antonius subito reuiviscens: vocato ministro fecit se in silentio ad tumultū reportari. ibiqz ex priorum vulnerum dolore prostratus. cū ex animi virtute conflictum demonum prouocasset. ⁊ statim illis in varias bestiarum formas mutatis ab eorū dentibus cornibus unguibus laceratus fuisset. Subito radius quidam lucis demones et tenebras fugauit. Statimqz sanat⁹ christum presentē intelligens. dixit. vbi eras iesu bone. vbi eras. quare a principio non affuisti. vt curares vulnera mea. Et vox ad eum facta. Anthoni inquit. hic eram. Sed expectabam videre certamen tuum. nūc autem quia viriliter dimicasti. in toto orbe refaciam nominari: Hec Vincenti⁹ in historiali libro. xiiij. recitat Athanasium notasse. Unde dicitur Jacobi. p̄mo: Beatus vir qui suffert tētationem. quia cum probatus fuerit. accipiet coronam vite. ¶ Sigmundus Nunc satis habeo. q̄ ex facto talium mulierum neqz tempestates. grandines. seu alia mala fieri posse: Sed dū taxat. vel ex motu naturali. vel permissione diuine bonitatis que vel i penam. vel i meritum. ex sua ineffabili pietate talia euenire dyabolorz ministerio permittit. Id circo placet iter nostrū ad alias questiones dirigere.

Utrum malefici et strige
possint ministerio demonum
seipsos ac alios hoīes
in alias formas sp̄rum seu
animalium mutare

Epilogus

¶ Ulricus Ex causis supradictis p̄nt. att̄n appenter. ⁊ sic p̄stigijs facere. ¶ Sigmund⁹ Quid n̄ ē prestigiū

Ulricus Ars transformandi formas iuxta apparen-
tia prestigium dicitur, quasi perstringens oculos prout ait.
Isidorus Etimologiarum libro, viij. Ita ut ipsi demones per-
stringendo oculos faciunt apparentiam, qua homo indicat
rem alterius forme esse, quam sit. Ita ut quis videns hominem
credit, eum esse asinum, vel lupum, et tamen unusquisque re-
tinet formam suam, quam oculus nostri decipiuntur, et ad ali-
am speciem errore iudicio deducuntur. Sic Simon Magus
perstringit oculos neronis et carnifices qui decollando arie-
tem, credidit se Simonem decolasse, in oculis suis minister-
rio dyaboli perstrictis deceptus. Itē legitur de sancto Na-
chario egyptio, heremita prout recitat Vincentius libro hi-
storicali, xvij, q. cum egyptius quidam amore vesano aliene
vporis arderet, nec ad effectum concupiscētie pervenire pos-
set, eo quod illa virginitatis sue conjugem nimis amaret, et ma-
lificum precatus est, ut aut ab ea se amari faceret, aut ama-
rito proprio repudiari: qui multis illectis muneribus, soli-
to sue artis ingenio, fecit illam equam videri. Itaque vir ei
turbatus quod equam suo lectulo iacentem videret ingemiscēs
flebat, eo quod illam alloquens nullum responsum audire po-
terat. Adductis ergo presbiteris quid illa pateretur osten-
dit, et nec sic quidam calamitatis causam agnovit. Illigata
igitur eam in morem iumentum ad desertum duxit. Cum iam
celle sancti Nacharii propinquaret, monachi arguebant eum
cur cum equa ad monasterium veniret. Uxor inquit mea hec
fuit, sed in equam conversa. Jam tertia dies est ex quo cibum
non sumpsit. Quod cum sancto Nachario cui iam deus hoc
ipsum nomen fecerat retulisset, Vos inquit equilestis, et equo-
rum oculos habetis. Illa namque mulier est, nec in illam natu-
ram transfigurata videtur, nisi in eorum oculis, qui presti-
gij vanitate falluntur. Mox aquam ei benedictam infundens
oratione completa, subito eam omnibus videri feminam fe-
cit, eamque refici iussit, et cum viro suo reverti dicens. Nunc a
communione sanctorum misteriorum, neque ab ecclesie oratione discedat.

Nec enim id circo perpeffa est. quia per quinqz septimanas
misteria diuina non attigerat. Ecce igitur q non omniū oca
li erant perstricti quia oculi beati Nacharū non erant per
stricti. Sigismundus Profecto hec historia mul
tum facit ad propositum. Ulricus! Lerte quadaz vi
ce ea de re cum colendissimo domino Ottone ex comitib⁹ de
Sonnenberg episcopo constantiensi qui etiam multarum re
rum cognitionem habet ac litteris pro magno desiderio. in
tendit disputaſſe. hic eandem hystoriam in medium attulit
que me in materia prestigij ppter eiusdem etiaz domini epi
auctoritarem et frequens studium suum. cuius etiaz ego hu
milis famulus existo et sub clementie eius etiam alis me fo
ueo plurimum mouit. Sigismundus Luperem au
dire aliquos modos. quib⁹ apud oculos hominum vna res
apparere pro alia possit. Ulric⁹ Saluo iudicio me
lius sentientium duos vel tres adducam. scdm q ego mea
ignaro ingenio colligere potui. et iuxta mentem beati Tho
me. super. ij. sententiaz. distin. viij. ac aliorum doctorum. vi
detur mihi dici posse. q vno modo dyabolus possit ludifica
re sensus nostros ab interiori mouendo fantasmata et simili
tudines rerum existentium in virtute ymaginaria. facien
do eas ad organa sensuum exteriorum defluere. Sicut qua
doqz contingit in somnijs. Nam ex motu fantasmatum in
somnia cum defluxu eorum ad organa sensuum exteriorum
sicut ad oculum vel tympanum in quo fundatur auditus. z
sicut visus in oculo apparet nobis q multa videamus atqz
audiamus. Ita nobis vigilantibus aliquando nobis appa
ret. q multa videamus. sicut patet in freneticis z acute febr
citantibus zc. Secundo modo ex vehementi conuersione in
tentionis ad fantasmata. que facit vt similitudo rei. res ipa
videatur. Sicut Augustinus dicens. q quidam tanta con
uersione recogitabat cuiusdam mulieris ymaginem. qd ei
carnaliter comisceri vigilans videbatur. Cum igitur demō
nē ignoret hos modos. dico q demon possit ita organa sen

*St. Thom.
de Imag.
c. 1.*

suum disponere. q̄ vna res apparebit alia Sicut ex abundā
tia humoris colerici videtur gustui. q̄ omnia sint amara. cū
tamen aliquando sint dulcia. et ex descensu humoris sangui
nei vel vaporum ignei ad oculos. videtur nobis que exteri⁹
apparent. sint rubea. Secundo dico q̄ dyabolus potest ita
disponere medium. q̄ vna res videbitur alia: et s̄m sctm̄ bo
namuentaram aliquando ex dispositione candele per artem
confecte palee videntur serpentes esse. et huiusmodi expimē
ta etiam multa fiunt a ioculatoribus. Cum autem dyabol⁹
magister sit ioculatorum. nemini dubium quin subtili⁹ dya
bolus hec operari possit. Item aliquando non res sed simili
tudo rei et figura videtur. ita s̄m glosam beati Augustini.
beatus Petrus vidit istud vas submitti de celo in terram.
in quo erant omnia quadrupedia. serpentina terre. et volati
lia celi. vt dicitur Actū apostolor. x. que nanqz non corpo
ra erant. sed ymagines. Eadem visione benedictus totum
mundū vidit. Nam in legenda sua dicitur. q̄ totus mund⁹
velut sub vno solis radio collectus ante oculos ei⁹ adduct⁹
est. ecce q̄ erant rerum ymagines Ex p̄missis itaqz inducit
ad alias questiones

An super lupū vel baculum
vinctū ad conuiuia veniant
et mutuo comedant et bibāt
et sibi mutuo loquantur ac
se inuicem agnoscant

Sigismundus. Gauderē etiam opinionē tuā desup au-
dire. **Ulricus.** Ex predictis cognouisti: quomō. quādo/
qz in somno. qñqz in vigilijs sit representatio ymaginatio-
num tam fortiū: qz homo credit se essentialiter hoc vel vide-
re vel facere. Audisti etiam qz dyabolus qñqz pstringit oca-
los et alios sensus hominū. vt homines autument se hoc vel
hoc facere. Etem vt me satius intelligere possis. introducā
historiam in legenda sancti Germani. dicit em̄ ibidem. qz cū
predictus sanctus quadam nocte hospitatus fuisset i vna
domo. et post cenā mensa iterum pararetur. admiratus san-
ctus Germanus. quesuit ab hospitibus. cui denuo mensa
pararetur. qui cum dicerent qz bonis illis viris z mulierib⁹
que nocte incedunt. mensam ppararent. Nocte itaqz illa sta-
tuit sanctus Germanus vigilare. Et ecce vidit multitudi-
nem demonū ad mensam in formis virozum z mulierū ve-
nientē. qui eis precipiens ne abirent. cunctos. de familia ex-
citauit. quesuitqz. si psonas illas cognoscerent. qui cum om-
nes vicinos z vicinas dicerent esse. misit ad domos singulo-
rū: et ecce in suis lectulis sunt inuenti. et adiurati postea de-
mones p sanctū germanū se esse spiritus malignos dixerūt.
qui sic homines illudebant: Ecce qd spūs se loco aliarum p-
sonarum ostendere possunt. ita quippe vt homines extimet
hmōi ymagines veras personas fore. Et sic ex illa habes hy-
storia. qz eadem hora homo pōt esse in vno loco. et nihilomi-
nus p spm apparere in alio. Sicuti illi hoies hora noctis fu-
erūt in domib⁹ et in lectulis suis. z eadem hora eoz ymagi-
nes prestigio dyabolico apparuerūt in domo hospitis cenā-
tes. Sic etiā de Simone mago dicitur in legenda sc̄i Pe-
tri. qz Simon eadem hora in conclauē erat cum Nerone. et
foras loquebatur populo. id est ymagoeius p dyabolum fo-
ras loquebatur populo. Sic idem in bonis spiritibus et an-
gelis contingere solitū fuisse legimus. Nam beato Ambro-
sio apparuit. qz faceret officium in exequijs beati Martini
in ciuitate thuronensi. Dixit enim ego funeri exequiū pbui.
sed vltimā oratōz vobis excitatib⁹ expleri nō valui. Et ruerat

ita inuentū fuit sicuti ip̄e retulit. ⁊ tñ ip̄e Ambrosius eo tñc
in ciuitate mediolanensi fuit. q̄ ad plures dietas distat a thuro
ronis. Unde s̄m Egidiiū in quodā q̄libeto dicit q̄ bonus
Angelus in forma beati Ambrosij fuerit in ciuitate thuro
nensi Et corpus beati Ambrosij fuerit in ciuitate medio
lani. **Sigmundus** Ad quē finem p̄perat hec instru
ctio. **Ulricus** Ad hoc vt concludam. q̄ homies se
pe existimāt se videre alios homies in certo loco cōstitutos
quorū tamen ymagines: dumtaxat vel in spū bono vel ma
lo vident. **Sigmundus** Sed q̄d econtra an ne qñqz
phitonice mulieres credunt se p̄ficisci in alium locū. cum ra
men remaneant in domo sua. **Ulricus** Superi⁹ iaz
audisti exempla. vnde sepius credit homo se esse in alio loco
vbi non est. ergo bene dicit textus in capi. Episcopi .xxvi. q.
v. vbi ait. Illud etiam non est omittendum. q̄ quedam scele
rate mulieres retro post sathanā conuerse. demonū illusioni
bus et fantasmatibus seducte. credunt se ⁊ p̄fitentur. cū dia
na nocturnis horis dea paganorum. vel cum herodiade. et
innumera multitudine mulierū equitare sup quasdam be
stias. et multarum terzarum spacia intempeste noctis silen
tio p̄transire. vel eius iussionibus obedire. velut dñe. et cer
tis noctibus ad eius seruitiū euocari. Sed vtinā hec sole in
p̄fidia sua p̄fissent. ⁊ non multos ad infidelitatis interitum
pertraxissent Nam et innumera multitudo hac falsa opinio
ne decepta. vera esse credit. et credendo. a recta fide deuiat.
hec tex. **Sigmundus** Nonne ceteri homies possūt
equitare ⁊ ambulare de loco ad locum tam de nocte q̄z d̄ die
quid igitur ip̄is talibus mulieribus obstat. **Ulricus**
Lerte non denego. quin huiuscemodi mulieres. et equitare
et ambulare. tam super asinū. equū bouē seu camelū possint
⁊c: Sicuti alij homies ⁊ more aliorum hominum Et sic s̄m
cursum naturalem. Nos autem in eo casu loquimur. qui se
vltra cōmunē hominū cursum extendit: vitz. vt non possint
in vna hora ad decem. vel. xx. miliaria p̄ficisci. **Sigmū
dus** Si igit̄ nō vadūt de loco ad locum. ⁊ cōiuiā visitant

vt dicit supradict⁹ tex. vnde scilicet puenit. q^o homines in alijs
ciuitatibus existentes. quos nunq^{am} antea viderunt. cognoscunt
Ulricus Ex premissis claret Solutio. qm. p^{er} impmissiones
ymaginationū seu representatōem ymaginum ministerio
dyabolifacram. hoc percipiūt. credentes se sensu corporalis
p^{ar}tie cognouisse Sigmund⁹ Saturati sumus de p^{re}mis
sis disputationib^{us}. nūc de vltiori questione interrogemus
videlicet an dyabolus possit in forma hoīs cum hmōi mulie
rib^{us} incubādo cōmisceri Et an ex huiusmodi coitu possint
pueri nasci.

An dyabol⁹ possit in forma hoīs cū hmōi mlie/
rib⁹ incubando cōmisceri. et ex huiusmodi coitu
possint pueri nasci

Ulricus Quāuis in superiorib^{us} plene tū auctoritates et ta
tiones. tū etiā exēp^{ta} z historie p^{er} decisione hui⁹ satis sint in
troduce. vt tū finem materie aggrediamur. Dico q^o ex in
cubo z muliere nō p^{er}creat homo Nec vnquā inuētus est ho
mo qui ex spiritu z muliere natus sit. p^{er}terquā saluat or dñs
noster iesus christus. qui summi dei p^{re}is misericordia dig
natus est sine cōmixtione virili de spūsancto ex gloriofissima
virgine maria in mundū nasci Absit igitur apud me. q^o ho
mo sine homie de spū z maledicta mlie debeat nasci. Nec
obstat q^o in comedia plauti poete de Amphitriōe legitur. q^o
Hercules ex ioue deo et Alcumena muliere Amphitriōis
natus sit z sic medius fidius dicatur. quasi medius filius qz
fabula poetarumqz nebandissima fictio est Sigmund⁹
Quid igitur respondes ad allegatam glo. Genesis. primo.
vbi dicitur gigantes ex tali coitu natos extitisse Ulric⁹
Dico q^o glosa opinatiue loquitur et non concludit Sigis
mundus Quomodo autem saluas textum quid dicit qd ex
inde nati sunt giangntes Ulricus Dico q^o eo tunc surge
rēt gigātes. i. hoīs potētes z magnifici. q^o p^{ro}p^{ter} eoz poten
tiā z magnanimitatem dicti sunt gigantes Sigmundus

Quid igitur de Merlino in britania supra dicto sentis ?
Ulricus Sentio qd fuerit verus homo Sigmundus Luius filius Ulricus vtriusqz hominis tam viri qz mulieris Sigmundus Quomodo igit mater eius coram rege britanie confessa fuit eum de incubo pcepisse. Ulricus Ne iudice errauit mulier a demone illusa credens se Merlinum de semine incubi generasse Sigmundus Unde igitur conceptus est talis Merlinus Ulricus Sic arbitror. quia forte mater Merlini se dyabolo pro choloro dedicauit vnde dyabolus ymaginationem eius vt premisimus seducens sensusqz eiusdem perstringens quasi eidem comisceretur. cuius etiaz corpus forte per prestigium tumidum fecit. quasi fetu grauida incederet. ac adueniente tempore ficti partus. flatu diuina permissione propter eiusdem mulieris incredulitatem in corpore eiusdem mouerit. vnde ipsa existimans se grauatam z fecundam ac ple parere debere itaqz ipe dyabolus diuina permissione ob incredulitatem mulieris in ventre eiusdem dolori immiserit et hmoi flatum extinguendo. et aliu pueru hominis alicui furatum supponendo apparentiam fecit. occulto suo prestigio. quasi talis puer de tali muliere natus fuisset. quez ex post mater suscipiens credens d corpore suo exisse enutriuuit: cuz tñ talis puer ab alijs hoibz prenatus fuerit z p dyabolum subtractus Sigmundus Sic audio q dyabolus pot homi subtrahere pueru suum z deferre ad aliu locum z supponere alteri Ulricus pmittente deo pot. et psertim non baptisatos pueros subripe Sigmundus Nñde hoc exēplo vel auctoritate Ulricus dyabolum sup puez nō baptisatū hñe prātē suscipe auctoritatē ex decreto in ca. postea. z i ca. Sacerdotes d p seera. dis. iij. vbi tex. Sacerdotes cū p exorcismi gram manum credētibz imponūt z hitare maligno spū i eoz mētes d dicūt qd aliud faciūt nisi qd demonia eijciūt Itē tex. in ca. de hic ead d istin. dic de hic itez exorcisat dyabolus vt suaz nequiciā cognoscēs iustū sup se dei iudiciū timens recedat ab homine. nec iam

cōtendat arte sua subuertere. Ecce qđ dyabol⁹ arte sua pōt
subuertere pueros non baptisatos. Ex his infero ad proles
et pueros quos vulgus opinatur de milite coloniensi p mu-
lierē procreatos. prout superius in historia latius tactum ē
Sigmundus Dic queso pro quo nanqz habuisti illū
militem incognitum. Ulricus pro incubo et dyabolo.
Sigmundus pro quo autem filios. Ulricus
Ego saluo tñ iudicio meli⁹ sentientiū reputo illos pro veris
hominibus. alicui tamen sub cractis z ibi vt premissum est
suppositis. Sigmundus Qualem autem existimas il-
lam mulierem fuisse vt supra dictum est. cuius ille Sicilie
in mari arziptiens vxorem duxit. Ulricus pro succuba
et sic pro dyabolo. Sigmundus pro quo autem repu-
tas filium per ipam vt putabatur genitum: z postea in mari
per eandem ereptum. Ulricus pro dyabolo. qui sic in
forma pueri apparuit. Nā vt helimandus in eadē hystoria
sentit: inquit. si talis puer verus homo fuisset. nemini du-
bium. quin postquā mater eundem in mari arziptit. et sub-
mersit. mare ipsum tanquā cadauer ad litus eiecisset. qđ ta-
men non fuit factum. quia talis puer disparuit z ampli⁹ vi-
sus non fuit. natura autem maris est. omnia cadauera ad lit-
tus proijcere. Sigmundus: Nonne plures opinan-
tur. qđ dyabolus vt succubus possit cum viro coire. z sperma
assumere. ac ex post vt incubus in mulierem proijcere. et ex in-
de prolem generare. Ulricus: Mihi non videt fieri
posse. dato enim qđ sperma taliter colligere z imittere pos-
set. hoc tamē ad generandum non sufficit. qm vt consiliator
differentia. xxv. ait. scire debes qđ istud membrum: puta. te-
sticuli non est princeps virtutis generatiue. quāuis virtus i-
eo sit vt opinatur Galienus. quia illud non potest agere suā
operationem. per se. nisi per spiritū emissum a corde tempe-
ratum quantitate z qualitate. propter qđ virtus cordialis
que mensurat hunc calorem. vt possit facere suas operatio-
nes sit principaliter generatiua. et virtus que est in hoc mē-
bro est eius seruiens. et si aliquid in hoc habet dominiū. est

illud particulare. Unde mihi videtur ex illa theozica. q̄
cum dyabol⁹ huiusmodi spiritū a corde principiantē. ⁊ illā
generationis virtutem assumere non possit. clarum erit. q̄
quāuis forte assumat sperma. ex projectione dūtaxat hmōi
spermatīs alijs non concomitantibus nihil generari poterit

¶ Sigmundus Ex supradictis ⁊ iam deductis. video
te pedem figere. sup eo. q̄ aut hmōi pueri sint fantastici. aut
vero alibi subrepti: et suppositi

¶ Ulrichus Bene ha-
bes ⁊ in illam ptem videtur declinare vincentius. in. iij. li-
bro historie naturalis in capitlo. cxxvij. ⁊ c.

¶ Sigmundus Nunc satis mutuo inter nos hac de re disceptauimus.
Expedit p memorie tenacitate vt tunc determinationis cō-
clusiones paucis verbis p epilogum detegere coneris

¶ Ulrichus Saluo igit iudicio doctoz quozūcunqz melius
sentientū qz determinatiōi me submittere nō recuso. quā-
tum mihi visū fuerit dicā. Est igit mee opiniōis tēdermiatō.

¶ Prima q̄ dyabolus neqz p se. neqz ministerio hominum
potest elementis. hominibusqz ⁊ animalibus nocere: vel ho-
mines ad generandum impotentes reddere. nisi quando oc-
culto dei sed nunquā iniusto iudicio. vel ob penam delictoz
nostrorū. vel ob meritum temprationis nostre augmentan-
dum siue ob diuine maiestatis gl'iam. magis timendam. et
per nos colendam. seu aliam causam. Deum mouentem. ip̄a
clementissima pietas p miserit

¶ Secunda determinatio est. q̄ cum ipsa dei prouidentia
occulto sue bonitatis inditio dyabolo nocendi potestatem p-
miserit. q̄ ipse dyabolus huiusmodi potestatem amplius ex-
tendere qz sibi a summo deo concessū fuerit. non poterit ⁊ c.

¶ Tercia determinatio q̄ quāuis dyabolus permittente di-
uina clementia ob incredulitatem hominum: vel aliā causā
superius enarratam possit perstringere oculos altosqz sen-
sus hominum obstruere. ita vt homines credant se alicubi es-
se. vbi tamen non sunt. vel videre id qd in se tale non est. vel
apparere aliter quā sit: hominem tamen vel animalia in aliā
spēm veraciter imutare non potest.

Quarta determinatio q̄ huiusmodi male mulieres p̄ multa miliariū spacia in noctis silentio nō proficiscūtur. nec mutuo taliter proficiscendo conueniunt. Sed dumtaxat ipsis somniantibus vel ymaginatione forti vt premissum est laborantibus. per r̄presentationē specierum similitudinariam a dyabolo eis impressarū. hec z alia ipsis apparent. que postea vigilādo vere sibi accidisse vt sic illuse credūt.

Quinta determinatio: q̄ dyabol⁹ siue vt incubus siue vt succubus pueros generare nullo modo potest. Sed huiusmodi pueri si inuenti fuerint. vel suppositi pueri vel fantastici existunt

Sexta determinatio. q̄ solus deus futurorum certus est inspector. z solus cogitationes hominum nouit. qd̄qz dyabolus per se siue magos seu maleficos vera et futura predicere realiter nō potest. nisi ea que ipse pro subtilitate nature sue prior ex consideratione astrorum. et elementorum dispositione. accidere debere uoscit. vel que accepta licentia a deo face re incendit: vel hominibus ad faciendum perluadere in eoz mentes sugerendo proposuit. vel que ex moribus z gestu hominum coiecturando deprehendit. nihilominus tamen ipse sepe fallit. et fallitur.

Septima cōclusio. q̄ quāuis effectualiter huiusmodi maledicte mulieres nihil efficere possunt. nihilominus tamē qz instigante dyabolo tales mulieres. vel ob desperationē. vel paupertatem. vel odia vicinorum. vel alias temptationes. per dyabolum immissas. quibus non resistunt a vero et pijsimo deo recedentes. sese dyabolo deuouendo. ac eundem colendo. sibi qz dyabolo holocaustomata et oblationes offerendo apostatant. hereseā prauitatē sectātes. z p̄pterea succedit

Ultima determinatio. uidelicet. qd̄ propter huiusmodi apostasiam et corruptam voluntatem de iure civili tales scelerate mulieres. qui a deo largissimo apostatarunt. et dyabolo sese dedicarūt. morte plecti debēt. put̄ dicitur in lege mul ti codice de maleficis z mathematicis.

Us igit̄ o mulieres memēto re p̄fessionis v̄re in baptismo

facte: ac cum dyabolus vos tentauerit. estote fortes. et suis
suggestionibus resistite. et resistendo signo crucis vos ipsas ar-
mate. scientes. quod aduersum vos nullam habebit potestatem quo-
niam hoc contra signum. nullum stat periculum Sumite ex-
emplum beate Justine in cuius legenda ita legitur Erat enim
quedam virgo in Anthiochia ciuitate Justina nomine. quam
quidam scolasticus nomine Agladius videns frequenter
ire ad ecclesiam. in amorem eius incidit. multosque ad eam trans-
mittens petijt uxorem: que cum omnibus diceret. christo cele-
sti sponso se esse desponsatam. ille congregata virorum multi-
tudine voluit eam per vim rape Sed non potuit. tunc iratus
abiit ad Ciprianum magum promittens sibi duo talenta
auri. vt Justinam per maleficia sua caperet. qui per magicas vo-
cauit demonem. et ait illi amo virginem de gallileis potes-
ne eam persuadere. et adducere mihi. qui promisit ei dicens. ac-
cipe hoc medicamentum. et sparge circa domum eius. et ego
supueniens paternum sensum ei in iusticiam. et statim obaudiet mi-
hi. Cumque Ciprianus ita fecisset. sancta virgo tertia nocte ho-
ra surgens. ad orationem sensit impetum demonis signauit ita-
que se: et domum suam. signo crucis. et demonem signo crucis
exufflauit. Qui veniens ad Ciprianum confusus et cur vir-
ginem non adduxisset requisitus. ait. vidi quoddam signum.
tabui. Iterum Ciprianus per artem magicam alium demo-
nem fortiozeum vocauit. et simili modo fecit. et similiter eidez
accidit. tandem vocauit ipsum demonum patrem. et ait illi.
que nam est infirmitas vestra. victa est ab vna virgine omnis
vestra virtus. respondit dyabolus. nunc adducam tibi eam ad
desiderium corruptionis. tu tantum patus sis. Tunc dyab-
olus in specie virginis ad Justinam intrauit. et sedens super
lectum eius eandem tentando dicens. hodie missa sum a christo ad
te viuere recte in castitate. multum autem te video veratam ab-
stinencia. Sancta autem virgo dixit. merces autem multa. labor
vero modicus. dixit ei dyabolus. deus in paradiso benedixit
Adam et euam dicens crescite et multiplicamini. Puto ergo quod si
in virginitate manserimus. iudicium incidamus quia verbum dei

Et tēnimus. cunq; virgo turbata surrexit et p spm̄ sensit. quis
esset qui ei loqueret. signoq; crucis se signās. dyabolū exu-
flavit. qui disparuit Deinde dyabolus Cipriano p̄fusus ap-
paruit. q̄ dixit ei et tu nūq; vict⁹ es. vt ceteri subiecti tui. quō
ei victi estis ab vna virgine xp̄iana. dic mihi q̄ sit virtus vi-
ctorie ei⁹. q̄ r̄ndit. dicere tibi nō possum. vide qd̄ dā terribile
signū. et tabui. Si aut̄ strutes hui⁹ signi vis ad discere. iura
mihi qd̄ nunquā a me velis discedere. qui cū iurasset. ait illi
vidi signū crucifixi. et tabui. et sicut cera a facie ignis fluxi/
cui dixit Ciprian⁹. ergo crucifix⁹ maior te est. q̄ r̄ndit etiam
maior omib⁹ est. qz disertores dei accipiūt ab eo sn̄iaz ignis
Ciprian⁹ aut̄ ait. festinā igit̄ vt amic⁹ fiā crucifixi. ne talē pe-
nā incurrā Dyabol⁹ r̄ndit. iurasti nanq; mihi. Ciprianus
ait cōtemno te. et omēs fumigātes virtutes tuas. meq; ip̄m
tibi denego. et me cōsignās. dico gl̄ia tibi xp̄e. et tu demon re-
cede a me Abijt ergo dyabolus p̄fusus. vñ Ciprianus xp̄ia-
nus factus est. Ecce ergo quāte virtutis fuerit et hodie existat
signū sancte crucis. quo nos signare dignet̄ xp̄c q̄ p̄ nobis in
ligno crucis seip̄m offerre et nos saluos facere dignatus est
qui viuit et regnat in secula benedictus amen.

E Accipe igit̄ gl̄iosissime p̄nceps hāc disputatōez hui⁹ tra-
ctatus. quē ad honorē tue excellētie et bonaz mentiū serena-
tionē sub tue celsitudinis emēdatōe elaboraui Et si qd̄ min⁹
officiose elaboratū et seu a tramite veritat̄ deuiare inueneris
illud ignorātie mee poti⁹ q̄ p̄sumptuositati. attribue et me
seruulum tuū cōmendatū graciliter suscipe. **V**ale igit̄ fe-
lix eternū patrie decus. deoq; ac omni pp̄lo amabilis colen-
dissime p̄nceps Exconstā. anno dñi. m. cccc. lxxxix. die deci-
ma ianuarij.

Tuo celsitudinis humilis cōsiliari⁹ et seruulus
Ulricus molitoris de constātia decretorū doctor et c̄

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-936-3300

REUTLINGEN

JOHANN OTMAR

MOLITORIS, ULRICUS. De Lamiis.

[After January 10, 1489.]

Hain *II,536; *B.M.C.* II, 587; *Schreiber* 4,785.

Printed with gothic types, in quarto 135 mm., and the text measures 135 mm. form, 34-35 lines to a page. It has 28 leaves; the last, a blank, is missing. The size of a leaf is 191 × 85 mm. With woodcuts. It has the book-plate of Paul Girardot de Préfond.

THIS book on witchcraft, like the more famous *Malleus Maleficarum* by Jacob Sprenger and Heinrich Krämer, was the result of that hysteria of witch-hunting which beset Germany soon after the promulgation of the bull *Summis Desiderantes* by Pope Innocent VIII in 1484. The *De Lamiis*, however, is a sensible document compared to the *Malleus Maleficarum*.

At the time of writing Molitoris was procurator of the episcopal curia at Constance. He studied at Pavia, where he received the degree of *Doctor Decretorum*, and afterwards served as justice on various courts. He wrote his book at the request of Sigismund, Archduke of Austria, whose secretary, Conrad Stürzel, a former professor of Molitoris' at Freiburg, read it before publication. Indeed, the work is cast in the form of a discussion among Sigismund, Ulricus, and Conradus — the Archduke, the author, and the magistrate. It is to be noted that the Archduke represents the moderate view, that of skepticism in regard to the existence of witches; that the magistrate takes the side of the persecutors; and that the author is a sort of mediator — who, however, at the end suddenly recommends rigorous procedure against witches.

The main questions with which the tract proposes to deal are: Can witches do injury to men and their children? Can they change the human face into another shape? Can the devil assume human form, and beget sons and daughters? Can witches cause storm and hail? Can they predict the future? After discussing all the arguments for and against, the author concludes all these powers attributed to witches are but fairy tales. Yet his final verdict is that "although accursed women of this kind can do nothing effectually, nevertheless by the Devil's instigation, through despair, poverty, or hatred for their neighbors, they depart from the true God, and become apostates, consecrating themselves to the Devil, worshipping him, and offering him holocausts and sacrifices; and therefore they ought to be put to death."

The volume is illustrated with seven full-page woodcuts, all enclosed in double frames. The frontispiece shows a judge seated in a tribunal and listening to the argument of a lawyer, behind whom stands his client. Above is the coat-of-arms of the city of Reutlingen. The second woodcut depicts a witch shooting an arrow; before her is hopping a man who tries to pick up one of his shoes. The background is a landscape with church towers and a rock. The next woodcut has three demoniacal figures — a man with the head of an eagle, lifting a woman with the head of an ass, while a girl with the head of a dog pulls him back. In the fourth woodcut a witch is riding on a wolf; in the fifth, the devil embraces a woman; in the sixth, two witches are making a brew, one holding a chicken and the other a serpent; and in the seventh, three witches are feasting around a wooden table.

There were a dozen editions of the work during the fifteenth century. All have seven woodcuts, but this frontispiece may be found in only two. In the other editions the first woodcut pictures a priest surrounded by a bishop, a sexton, ecclesiastics and laymen — the scene familiar from the *Epistola de Miseria Curatorum*. The frontispiece of the present edition, too, has been used elsewhere, namely in an Ulm edition of the *Lucidarius*. Since none of the editions gives the printer's name or the place of printing, there has been some uncertainty as to their priority; but this is probably either the first or the second.

Bought in February 1939, from the Benton Fund.

MARTIN SCHOTT

PERUSINI, MATTEOLO. *Ars Memorativa*.

12 October, 1498.

Hain *10,913; *Schmidt* 14.

Printed with roman types, in quarto 135 mm., and the text measures form, 33 lines to a page. It has 7 143 × 88 mm. Bound with Molitoris, leaves. The size of a leaf is 190 × *De Lamiis*.

THIS brief essay deals with means of increasing the memory. It consists of two chapters, the first giving the psychological and the second the medical rules. The author distinguishes between memory and recollection: memory means the retention of the images received, recollection means the recovery of what has already been forgotten. To remember a thing, we must wish to remember it and take pleasure in hearing it; and if we wish to remember many things, we must divide them and not try to learn them all at once. Frequent repetition helps. To recollect things, we must go back over their order and sequence, or recognize them by similar or contrary features, or fix them in mind by the circumstances or some fantastic image. The medical rules for strengthening the memory are good health, temperance, continence, etc. Appended to the treatise are various precepts for diet from Pliny, Gordanus, and Avicenna.

Matteolo, as his surname shows, was a native of Perugia, although he spent most of his life at the University of Padua. He received his doctorate there in 1432 and then began his career as a professor of medicine. In 1454 he seems to have returned, at the urgent invitation of the city council, to Perugia, but ten years later he was again at Padua, where he died probably in 1480. Opinions about Matteolo were contradictory. While some of his contemporaries called him "divine," others described him as an impostor. Filelfo at times severely condemned him but on the whole was friendly toward him. Hartmann Schedel, who was a pupil of his at Padua for three years, inserted a most complimentary memorial about him in the *Nuremberg Chronicle*. According to him, "Matteolus was the monarch of the doctors of his time, as also the prince of all the liberal arts and sciences . . . He left untouched no work of Cicero's, or the Mantuan's, or the other poets. He was diligent in astronomy, geometry, arithmetic, and ancient music; and, not content with physic and medicine, delighted also in sacred writings . . . Among his works are said to be some elegant orations, commentaries on Hippocrates, Galen, and Avicenna, and skilled advice on medicine."

None of these other writings have appeared in print. However, the little treatise on memory became popular, and was reprinted at least eight times in the fifteenth century.

Bought in February 1939, from the Benton Fund.

